ET UNGDOMSBILLEDE AF FORFATTEREN OTTO RUNGS MORMOR, CATHARINE ROHMANN

Af *Johannes Pedersen.*

I de erindringer, *Otto Rung* udsendte 1942 under titlen: *Fra min Klunketid,* fortæller han ogsaa en del om sin slægt og sine forældre. Hans far, *kaptajn Rung,* var søn af komponisten H. Rung, mens moderen „var et Herregaardsbarn fra Egnen omkring Kjerteminde". Hun hed *Hanne Christiane Berg* og var datter af *H. C. von Westen Berg* paa Skovsbo og præstedatteren *Catharine Rohmann.*

Det stateligste rytterpar i København, kalder Otto Rung stolt sine forældre. De blev gift 1872, og faa aar efter købte de ejendommen Store Kongensgade 85 for penge, der tilfaldt fru Hanne Rung fra „Det von Westenske Institut"; og her voksede deres fem børn op. Kaptajn Rung lærte sine drenge remser og rim, men især de gamle hornsignaler fra kasernen. Børnene beundrede deres mors skønhed og lyttede ivrigt, naar hun fortalte dem om herregaardens park og voldgrave. „I min Moders Væsen var alting flygtigt. Hun var en mærkelig Blanding af noget romantisk og noget – nej ikke verdsligt – men mondænt! – – – Vi fornam paa vor barnlige Vis, at hun havde den rigtige Stil. Og det var *vores Mor!* Hendes Fantasi var grænseløs og ofte helt overdaadig, navnlig naar hun fortalte." – Da børnene var blevet voksne, blev hun katholik. –

Videre fortæller Rung om sine *bedstemødre.* „For begge de to Bedstemødre gjaldt det, at de som unge havde mistet det, der for dem betød det hele Liv! Mormor den gamle Herregaard; min Faders Mor sin Stemme, sin Karriere, sit Theater. – – – Vi Børn befandt os aldrig helt hjemme hos nogen af dem; hos Mormor fik vi i Reglen

Skænd og blev hørt i Lektier; hos vor Farmor blev der altid spillet eller sunget, – – – saa vi Børn kunde sidde i vores Krog og lytte." En enkelt gang – som paa juleaften – traf de to ældre damer hinanden, men de „passede kun saare lidet til hinanden." –

Omtrent hver søndag besøgte familien Rung mormor, der boede i en villa paa Virginiavej paa Frederiksberg. *Jægermesterinde Busck,* hed hun nu, da morfar Berg var død allerede 1851, og hun derefter var blevet gift med løjtnant, jægermester *Frederik Carl Gutfeld Busck,* en søn af præsten *Gunni Busck.* Han var meget venlig mod børnene og undte dem mere sukker paa risengrøden, end mormor mente var godt for børnemaver; og efter middagen gik han til sin kirke, hvor stuepigen sagde, han blev kaldt apostel. Ofte fortalte mormor om den gamle herregaard paa Fyn. „Særlig fortalte hun, hvordan vor rigtige Bedstefar var død et halvt Aar, før min Moder blev født. – – – Min Moders Moder var Provstedatter, men blev som purung og med sin enestaaende Skønhed Frue paa den store Herregaard. Hun var i Hjemmet opdraget i den strengt evangeliske og præstelige Romantik og i den Ingemannske Tro paa, at vor Middelalder blot bestod af harniskklædte Kæmper i en lavendelblaa Idyl. Med alderen var hun avanceret til en ubønhørlig Værdighed af provstelig Majestæt" –[1])

Noget striks og meget værdig, saadan husker Otto Rung sin *mormor* fra sine drengeaar i 1880erne. Han var 13 aar, da hun døde.

Fra Tønning Præstegaard.

Ved siden af dette billede af *jægermesterinde Busck* vil jeg gerne stille et selvportræt fra hendes unge aar. Det er tegnet *i nogle breve,* hun i 1840erne skrev til sin far, der dengang var præst i Rønninge-Rolfsted.

Cand. theol. *Jørgen Lindegaard Rohmann* blev 1828 udnævnt til sognepræst i Tønning ved Skanderborg. Kort efter giftede han sig med præstedatteren *Sophie Lindgreen,* der ligesom han selv var vokset op i Svendborg.

Som de unge præstefolks første barn blev *Catharine* født i Tønning præstegaard den 6. september 1829. I de følgende aar fødtes søsteren *Margaretha* og brødrene *Christian* og *Andreas*. Som en mørk skygge over præstegaarden laa de pengebekymringer, de stadig maatte brydes med. Avlingen gav ikke noget videre udbytte, vel især fordi præsten ikke forstod sig paa landvæsen. Ganske vist vandt pastor Rohmann tidligt nogen anerkendelse som skribent, men det kunde ikke opveje den skuffelse, de mange forgæves forsøg paa at blive forflyttet voldte ham.

Helt mørkt blev der i præstens stue og i hans sind, da døden i 1836 to gange gæstede præstegaarden. I foraaret døde hans kone og i efteraaret hans svigermor, der var flyttet med sin datter fra Svendborg til Tønning. Da var Catharine syv aar gammel, og lille bror Andreas var endnu ikke fyldt 1 aar.

Nogle maaneder var præstedatteren fra Nørre Snede, *Christiane Barfoed,* i Tønning for at styre huset og tage sig af børnene. Da pastor Rohmann i maj 1837 var paa rejse, skrev hun paa børnenes vegne til deres far. Fra *Thrine* skriver hun, at Per Hjulmands barn skal i kirke, og at pastor *Tommerup fra Ring* har været i præstegaarden og læst i en af fars bøger. Og saa staar der: „Vi gaaer næsten hver Aften op til Moders Grav, og alting grønnes saa deiligt." –

I november 1837 blev pastor Rohmann atter gift. Hans anden hustru hed *Louise Gøtzsche;* hun var datter af afdøde pastor *Hans Philip Gøtzsche i Jyderup* og havde de sidste aar været lærerinde ved *Mummes skole i Faaborg.* Og endelig i foraaret 1838 fik Rohmann sit længe nærede ønske om forflyttelse opfyldt, idet han blev udnævnt til sognepræst i Rønninge paa Fyn.[2])

Fra Rønninge præstegaard.

Her voksede da Catharine Rohmann op. Hendes stedmor var baade klog og dygtig; hun vandt ogsaa børnenes tillid og blev *deres* mor; men selv fødte hun i aarenes løb 7 børn, 6 piger og 1 dreng.

Og det er da ikke at undres over, at de fire store børn følte stærkere for hinanden end for de smaa.

I nogle aar underviste pastor Rohmann selv sine børn sammen med de kostelever, der var indlogeret i præstegaarden. Senere holdt han huslærer; drengene blev forberedt til optagelse i Kathedralskolen i Odense, mens pigebørnene foruden i de elementære fag blev undervist i tysk, fransk og klaverspil.

At pastor Rohmann i Rønninge blev et virksomt medlem af *Fyens stifts litterære selskab* og sluttede venskab med overlærer *Caspar Paludan-Müller* i Odense kom uden tvivl til at præge hjemmet og dets omgangskreds.

Det var ham, der i januar 1844 bad pastor Rohmann, om han vilde spørge Trine, „om hun har faaet nogle Viser til mig." – Det var paa den tid, Svend Grundtvig havde slaaet til lyd for en bedre udgave af danske folkeviser og havde opfordret folk til at hjælpe sig med indsamlingen. C. Paludan-Müller var villig til at søge viser indsamlet paa Fyn og havde aabenbart faaet Trine til at besøge folk paa Rønningeegnen for om muligt at finde bevarede viser. Trine var kun 14–15 aar gammel. „Spørg Deres Trine, om hun fik nogle Viser til den Grundtvigske Samling? Bed hende endelig ogsaa være opmærksom paa Melodierne, hvis nogen forekommer hende og i saa Fald tillige notere, hvor og naar hun har hørt den." hedder det i et brev af 1. februar 1844. – For sidste gang omtales sagen faa dage efter saaledes: „Hils Deres Trine og bring hende min Tak for hendes Ulejlighed med Viserne. Saavidt jeg skjønner ere de ikke af den Slags, at de egne sig for den grundtvig-leyske Samling; men jeg beholder dem til næste Gang for at gjennemlæse dem nærmere. I Folkemunde skulde vel ingen gamle Viser være?" (1844, $^4/_2$) –

I det hele var Rønningepræsten en flittig skribent; de *skildringer,* han udgav i 1840erne blev meget læst, og nogle af dem blev oversat paa svensk. Fra 1842 var Rohmann *medlem af amtsraadet* og kom ogsaa i den anledning en del sammen med egnens præster, proprietærer og herremænd. Om sommeren var familien paa besøg;

og af særlige sommerfremmede kan nævnes *professor Madvig* og *hans frue* samt *pastor Stenersen Gad* med familie fra København.

I dette hjem voksede Catharine Rohmann op og blev stærkt knyttet til det. De var mange mennesker til daglig i præstegaarden, og hun maatte jo indordne sig i flokken. Hun har sikkert ogsaa maattet tage sig en del af de mindre søskende.

Den 30. marts 1845 blev hun konfirmeret i Rønninge kirke. Saa meldte spørgsmaalet sig, hvad hun skulde tage sig for i de følgende aar. Unge piger tog jo den gang ikke eksaminer eller fik en særlig uddannelse. Efter tidens tankegang burde en præstedatter ikke i fremmede hjem give sig af med rengøring eller madlavning. Derimod var det almindeligt, at præstedøtre kom ud i embedsmandshjem eller paa store gaarde for at være *jomfru,* saa at de hørte til familien og underviste de mindre børn. – Og Catharines forældre saa sig om efter saadan en plads til deres store pige. Men hvor skulde det være? Ja, det var nok især Thrine meget spændt paa. –[3])

I Borre præstegaard.

Da Rohmann var i Tønning, havde han som nabopræst i Nim sin studenterkammerat *Chr. F. West.* De to unge præstefamilier var kommet en del sammen, saa deres børn havde kendt hinanden. Og efter at Rohmann var flyttet til Fyn, hørte de nu og da fra hinanden. I 1844 var pastor West blevet forflyttet *til Borre sogn paa Møen.*

Hvem der kom med det forslag, at Thrine skulde til Borre, oplyses ikke. Men et aars tid efter hendes konfirmation blev det aftalt mellem Rohmann og West.

Fra marts 1846 er der opbevaret et brev, hvori pastor West fortæller, at hans kone nylig har født en stor dreng, nummer fem i flokken. Om de fire større børn skriver han, at de vinteren igennem har faaet undervisning i dans af en dansemester og været meget glade for det. *Emil* kommer til at danse godt, mener faderen, med *Christian* og *Sophie* er det ogsaa gaaet ret godt, men *Lise,* der aabenbart er den ældste, „kan ikke faa sine Ben udad."

Om Lise hedder det videre: „Hun glæder sig meget til Trines Komme, og vi haabe alle, at de 2 Piger skal have det godt med hinanden. Vi tænke paa at anskaffe en Pianoforte, for at Børnene, om de ellers formaae det, kunne lære at spille af Trine. Lyst have de alle, men i saadanne Sager er desværre Lysten ikke nok til at drive Værket. – – – Egnen her er deilig, men Møenboen staaer langt tilbage for Jyden, dog har (jeg) nu allerede stridt min første Kamp, og det begynder nu at gaae en Deel bedre. Dog derom tale vi snart mundtlig, naar du bringer Trine." (1846, 28/3).

Med nogle bemærkninger om, at hans børn jo ikke kan kende Trine nu, da de ikke har set hende siden 1839, og med spørgsmaalet om, hvornaar Rohmann kommer med hende, slutter pastor West sit brev.

Den knap 17-aarige Catharine ankom da ved majdagstid 1846 til Borre præstegaard. Hun kom ikke ud til helt fremmede; foruden pastor Wests kendte hun ogsaa lidt til *præstefamilien i Elmelunde paa Møen, Møller-Holst;* Rohmanns faderlige ven i Hammer, *pastor P. R. Wøldike,* var nemlig gift med Møller-Holsts søster.[4])

Det tidligste brev, der er opbevaret fra Thrine, er dateret den 15. juni 1846. Hun har faaet et brev fra student *L. Pasbjerg,* der 1843–1844 havde været huslærer i Rønninge. Det sender hun sin far for at faa hans raad om, hvad hun skal gøre ved det. Hun finder det nærmest upassende, at han har vovet at skrive til hende, – som om hun havde ønsket det.

Borre, d. 15. Juni 1846.

Kjære Fader!

Du bliver vist forundret over saa hurtig igjen at høre fra mig; men Du kan tro, at jeg blev det endnu mere ved sidste Postdag at faae medfølgende Brev fra *Pasbjerg.* Jeg var paa Klinten, den Dag Studenterne vare der, og talte netop om, at det dog var underligt, at Pasbjerg aldrig havde ladet høre fra sig – med *Henrik Gad* og en *Møller* fra Taarsing. Disse to maa nu selv have opdigtet den Hilsen, som han i Brevet omtaler; thi jeg bad aldeles ikke om at hilse ham, og jeg har virkelig været meget ilde stemt over det tossede Brev, da jeg ikke kan begribe, hvor han har faaet det Indfald at skrive til mig, som dog ikke har havt saa synderlig med ham at gjøre. – Den Snak om, at jeg skulde

skrive til ham, syntes jeg nu er den allerbesynderligste; thi det kan han da nok begribe, jeg ikke gjør. Imidlertid fandt Westes og jeg det rigtigt at sende det til Dig, kjære Fader, som vist med det allerførste vil sende mig Din Mening derom. Moder kan nu ikke taale nogen Ubehageligheder; derfor kommer det jo an paa Dig, om Du ønsker, hun skal vide det. Skriv mig nu endelig til, kjære Fader.

Jeg har Hilsen til Dig fra *Assessor Rossing;* jeg dandsede med ham paa et Bal, hvor vi vare fornylig, og morede mig deiligt. – Hvorledes har *Christian* det; jeg hørte ikke Noget om ham i det sidste Brev. Jeg har det overordentlig godt; gid jeg ret kunde takke og glæde dem for den Kjærlighed og Venlighed, de Alle vise mig; dette kjedelige Brev, som jeg fik, er den første Ubehagelighed, jeg har havt, men nu sender jeg ogsaa den bort. Lev vel, kjære Fader. Gud give, at I Alle maae have det godt, det ønsker Ingen mere end Din taknemmelige Datter

Thrine Rohmann.[5])

Grunden til at Thrine vilde skaane sin mor for denne kedelige historie, forstaar vi, naar vi i Rønninge kirkebog læser, at der den 21. juli 1846 blev født en dreng i præstegaarden. Hans navn blev *Hermann Johannes Rohmann.* – Der findes ingen oplysning om, hvordan pastor Rohmann raadede sin datter med hensyn til det *ubehagelige brev.* –

I sommeren 1846 besøgte søsteren *Grethe* Thrine paa Møen. At ogsaa *pastor Wøldike* fra Hammer paa samme tid besøgte sine slægtninge i Elmelunde, fremgaar af nogle bemærkninger i et brev, han skrev til Rønninge, dateret 14. august 1846. „Den *kjære Grethe,* som vandt Alles Velvillie her og paa Møen, maa De hilse ret meget. – – Hr. *West* sørger nok for, at Thrine ikke faaer Tid til at fatte Hjemvee, da han holder hende i idelig Beskjæftigelse."[6])

– – –

At Thrine havde travlt, fortæller hun selv i det næste brev fra Borre. Det lyder saaledes:

Borre, d. 24. October 1846.

„I megen Hast vil jeg skrive et par Ord til Dig, kjære Fader; Moder vil sige Dig, hvorfor det haster, og takke Dig for den deilige Kjole og Bøgerne, som jeg ret gjorde Glæde med; *Wøldike* gav jeg den ene, og han sagde, at jeg ikke kunde have givet ham noget Bedre. – Jeg var med Westes i *Enderslev* hos *Pastor Würtzens,* hvor vi opholdt os i ti Dage; dér talte jeg med *Pastor Storm*

Fynske Årbøger 1959

fra Vallø, som prædikede i Vacansen; han bad mig hilse Dig saa mange Gange; vi talte saa meget om Dig, og han sagde, at han var Student med Dig. Jeg hørte ham prædike, hvilket var overordentlig smukt.

Det var en meget morsom Reise. Især var en Tour til *Vallø* interessant; vi besaae Haven, Værelserne og Kirken, som ere i rigtig gammel Stiil. I en stor Sal hænge alle Abbedissernes Portraiter, hvilke just ikke ere smukke, da de alle ere afmalede gamle. Deres Stav saae vi ogsaa; den er meget stor og tung og gjemmes i et Futteral. –

Moder skrev, at Du og hun tillod, at jeg maatte faae en ny Vinterhat; vil Du, kjære Fader, sende Penge til den; jeg skal tage den saa billig, som det er muligt; men jeg maa have den fra Kjøbenhavn, da Alt i Stege er dobbelt saa dyrt som der. – *Holstes* og *Rossings* hilse Dig saa mange Gange; Kammerherreinde *Kalmettes* Moder ligger for Døden; hun er 94 Aar og døer vist. Vi have det ellers Alle godt her og ere raske; bare der nu ikke maa komme Typhus til Rønninge; det er jeg saa bange for.

Hvorledes gaaer det *Christian* i Skolen; de stakkels *Holstes* have saadan en Sorg med deres Sønner, som det gaaer galt ved enhver Examen; nu er der een hjemme, som skal til Handelen, da det Andet ei vil gaae. – Vær ikke vred, kjære Fader, jeg mærker nok, at baade Stiil og Alt er daarligt, men jeg vilde dog saa gjerne skrive og takke Dig for Din Godhed og Kjærlighed mod mig; næste Gang faaer jeg bedre Tid, da skal jeg gjøre mig Umage. – Din hengivne taknemmelige Datter

Thrine Rohmann."[7])

– – –

Sin far og sin ældste bror, *Christian,* synes den unge pige at have omfattet med særlig hengivenhed. Men i det hele længtes hun meget efter sit hjem. Det giver hun især udtryk for i det brev, hun skrev til sin fars fødselsdag. Efter nutidig sædvane er der det mærkelige ved det, at det blev skrevet paa fødselsdagen den 2. december og altsaa først nogle dage senere naaede til Rønninge.

Borre, den 2. December 1846.

„Kjæreste Fader!

Ikke uden veemodige Følelser sætter jeg mig til at skrive dette Gratulationsbrev til Dig. Det er den første Gang, jeg ikke selv kan gaae Dig imøde paa den for os Alle saa kjære Dag, og tilligemed den kjære Moder og Sødskende at gratulere Dig. Men det maa jo saa være, og mine Ønsker for Dig ville ikke være mindre hjertelige, fordi jeg ei selv kan bringe Dig dem. – Jeg gratulerer Dig, kjære Fader; Gud give Dig Sundhed og Tilfredshed, og gid Du maa faae Glæde af os Dine Børn; vi vide jo, at vi ved en god Opførsel bringer Dig den bedste Tak for Alt det, Du gjør for os. –

Tak for Pengene, kjære Fader; men jeg har betænkt mig paa at kjøbe en ny Hat; den jeg har, kan jeg godt nøies med i Vinter, og Pengene kan jeg jo

gjemme til den næste. – Hvorledes er det med Dit Øie; blot Du vilde være rigtig forsigtig med det, at det snart kan komme sig. Det er jo en stor Plage for Dig, at Du ei kan skrive; men gjør det dog ikke, kjære Fader; Øiet er saa vigtigt og vanskeligt, at det vist kræver megen Forsigtighed. –

Her have vi just ei saa meget godt; *Mdm. West* har ligget i 8 Dage, Pigerne ere syge, og jeg har en slem Hovedpine. Det gaaer vel over; men Længslen efter Hjemmet vil Tiden ikke fordrive; nu har jeg dog været et halvt Aar borte, og Alle her omkring kjender jeg; de vise mig saa megen Kjærlighed, hvor jeg kommer, at det ikke kan andet end glæde mig; men jeg tænker dog bestandig paa Hjemmet og længes saa meget efter det og tør næsten ikke tænke paa den lange Vinter, der endnu ligger imellem os. –

Hos *Holstes* har jeg nylig været; det er en elskværdig Familie; de og *Wøldike* hilse og gratulere Dig mange Gange. Du maa endelig, kjære Fader, hvis Du kan, sende Wøldike den næste Deel af dem, der nu ere i Trykken (Skildringerne); men Du maa lade mig have den Fornøielse at give ham den; jeg har ikke længe seet ham saa glad, som da jeg gav ham den Deel, Du sendte til mig. Det er et herligt Menneske og min Trøst, naar jeg længes alt for meget; thi Westes kunne slet ikke forstaae Længsel; de have vist aldrig længtes. –

Det morede mig meget at see Dit Navn i den norske Avis, som *Amalie Holstes Forlovede, Krogh,* i Christiania redigerer. Du saae ham nok, da Du var her; det var en Anmeldelse om Din sidst udgivne Bog. – Her har været nær ved at blive Vandmangel paa Møen; men nu glæde vi os ved Regnen. – Ellers er her ikke skeet noget væsentlig Nyt; det er ikke længe siden jeg talte med *Rossing;* han bad hilse Dig.

Hvor det er glædeligt, at det gaaer saa godt i Skolen med *Christian;* gid det nu maa vedblive. *Den nye Skole* er jo nu indviet; den er vist meget smuk. I Dag er Christian da hjemme, og I ere Alle samlede uden jeg; denne Dag er ikke glad for mig, men desto gladere vil den blive, da vi skulle gjensees; og dertil glæder jeg mig bestandig. Westes hilse og gratulere. – Farvel, kjære Fader, Gud bevare Dig og Moder og Eder Alle; det beder Din taknemmelige Datter

Thrine Rohmann."[8])

Den Wøldike, Thrine omtaler er Taarnbypræsten P. R. Wøldikes ældste søn, *Jeremias,* der i 1846–1847 var huslærer for pastor Wests børn. I et brev af 15. januar 1847 fortæller hans far pastor Rohmann, at sønnen har prædiket for ham en gang i julen og aflagt den kateketiske prøve. „Hans Tid hos Wests lakker mod Enden, da Sønnerne skulde i Skole. Gid jeg havde et godt Sted at faae ham anbragt som Capellan eller sligt til den Tid! Dog vor Herre hjelper ham vel i en Vei paa en eller anden Maade, maae vi haabe. *Deres Thrine,* siger han, længes svært efter Hjemmet!"[9])

Kun disse tre breve er opbevaret fra den tid, Thrine var i Borre præstegaard. De giver os et glimt af den helt unge pige, der første gang er hjemmefra. Fra maj 1846 til maj 1847 var hun i Borre; og hvor glad hun var, da hun igen rejste til Rønninge, aner vi af hendes breve.

Pastor Wøldikes forslag om en ny plads.

Det var dejligt at være hjemme, men spørgsmaalet om fremtiden kunde jo hverken hendes forældre eller hun selv helt lægge paa hylden. Og en dag i december 1847 fik pastor Rohmann et brev fra Hammer. Hvad pastor *Wøldike* skrev, har han sandsynligvis straks læst de første linjer af for sin kone og Thrine. Der stod:

„Hæderlige, kjære Ven! Hvor travlt jeg end har i disse Dage med Fattigligningen for at kunne faae 4156 Rbd. skrabet sammen til næste Aars Udgifter af omtrent 740 Bidragydende, og hvor træt jeg end er i Aften af mit Arbejde med disse indviklede Sager, veed jeg dog intet bedre Brug at gjøre af denne sidste Aften i mit 66de Aar (hans fødselsdag er d. 7. december) end at fremkomme med det Spørgsmaal, som *Jomfru Classon,* der fortiden er i Sorøe, har bedet mig forelægge Dem, om nemlig Deres ældste Datter ikke skulde have Lyst til at lade sig engagere som Lærerinde hos *Skovrider Bøving paa Hannaslund,* han der er gift med *Agent Voigts ældste* Datter, for hans Pigebørn? Uf! det blev en lang Sætning! Dersom De synes om den Employ, og Thrine har Lyst, saa troer jeg at burde tilraade det, da jeg har al Grund til at troe, det er et godt Huus og velopdragne Børn. Om Lønnen veed Jfr. Classon intet, men desangaaende kom man vel tilrette. Synes De om Sagen, da skriv snart til Bøving; om Brevene gaae over Faaborg eller Assens veed jeg ikke, men det er rimeligst, de gaae over fornævnte Sted, i altfald adresserede til vor fælles Ven Agenten. – – Ved nøjere at eftersee Jfr. Classons Brev, finder jeg, det er 3 Smaapiger og 2 ditto Drenge, der skulde arbejdes med. 2 Drenge ere desuden i Odense Skole."[10])

Pastor Wøldike havde været præst i Faaborg 1813–1827 og kendte fra den tid familierne *Voigt* og *Bøving,* ligesom Rohmann fra sin ungdom i Svendborg kendte deres navne. Skovrider Bøving paa Hanneslund i Svanninge sogn var gift med *Riborg Voigt,* hvis navn er blevet saa kendt, fordi *H. C. Andersen,* da han var forelsket i hende, skrev verset: „To brune øjne, jeg nylig saa o. s. v."

Skovridergaarden Hanneslund. – Billede i Faaborg byarkiv.

De samtaler, der førtes i familien Rohmann i anledning af dette brev, røber de gamle papirer intet om. Men at det i februar 1848 var afgjort, at Thrine skulde til Hanneslund, fremgaar af et brev fra pastor Wøldike. „Gid den kjære Thrines Engagement blive til Fornøjelse. Jeg har al Grund til at haabe det; men De har været altfor beskeden i Deres Fordring om Lønnen; der gives nuomstunder mere, og jeg skulde næsten formode, at Agenten betaler. Dog den kan jo blive forhøyet med Tiden?" (1848, 28/2).[11]) –

Catharine Rohmann paa Hanneslund.

I det begivenhedsrige foraar 1848 rejste Thrine da fra Rønninge til Hanneslund. Mens hun skulde sætte sig ind i de nye forhold, var hun tillige stærkt optaget af de nyheder, aviserne bragte. – *Krigen,* slesvigholstenerne havde paaført Danmark, kastede skygge over landet, og fra skovridergaarden kunde man se over til Als og høre drønet af kanonerne. Et andet dagligt samtaleemne var *det*

forestaaende valg til den grundlovgivende rigsforsamling. Det skulde holdes i efteraaret 1848, og Thrine omfattede det med særlig interesse, fordi hendes far var opstillet som kandidat i Svendborg-distriktet.[12]) – Først i oktober skulde agent Voigt, madame Bøvings far, til Svendborg i anledning af valget og skulde der træffe pastor Rohmann. Han tilbød da Thrine at tage en hilsen med og hun skrev:

Hanneslund, den 4. October 1848.

„Det er meget længe siden, jeg har hørt fra Dig, kjære Fader; og nu da Hr. Voigt tilbød mig at tage Bud med til Dig, synes jeg dog, at jeg vilde skrive et Par Linier til Dig. Det er ogsaa længe siden jeg hørte hjemmefra; jeg haaber da, at de Alle have det godt; nu venter jeg da Brev med *Riborg Errebo*. Paa Vedholm (Hvedholm) var jeg forleden Dag; dér fik jeg en Hilsen fra Eder med *Jomfr. Aarslev*.

Jeg er rask og har det godt; men jeg længes ofte efter at see Eder; havde Svendborg ikke ligget saa langt fra Faaborg, saa kunde Du have kjørt herom af. Madm. Bøving og jeg have lagt Din Reiseplan; men jeg kan nok tænke, det er for langt af Veien. – Vi have Jægere i denne Tid i Indqvartering; de have ligget her længe og ønske snart at komme bort; men de troe, at de skulle over mod Slesvigholstenerne.

Christian og *Andreas* ere vel hjemme i denne lille Ferie; fra dem har jeg heller ikke hørt længe. – Naar Du faaer Tid, kjære Fader, vil Du saa ikke nok skrive mig et Par Ord til; det er dog saa morsomt at see Noget fra Dig selv. Jeg har i denne Tid været paa *Steensgaard* hos *Trolles;* han bad hilse Dig! – Jeg kan tænke, at Du er hos *Pasbjergs;* vil Du hilse dér fra mig. – Farvel, kjære Fader; gid Dine Øine maa være raske, og gid I Alle derhjemme maae være det. De kjærligste Hilsener fra Din taknemmelige Datter

Thrine Rohmann."[13])

I efteraaret 1848 var der, som Thrine skriver, indkvarteret jægere paa Sydfyn, men ogsaa mange svenskere, soldater og officerer, der var kommet for at hjælpe os, færdedes paa den tid paa Faaborg-egnen. Fynboerne tog venligt og gæstfrit imod dem; derom vidner blandt andet den lille fortælling, *G. H. Mellin* udsendte i Stockholm 1848: *Fremlingen från Als.* Under titlen: *„Svenskerne i Fyen.* Erindringer fra 1848" blev den 1851 oversat til dansk. Særlig paafaldende synes det at have været svenskerne, at modsætningen mellem dansk og slesvigholstensk jævnligt skabte meget stærke brydninger indenfor den samme familie.

Et brev fra Catharine Rohmann om svenskerne.

Maaske var det paa den i sidste brev omtalte Svendborgtur, pastor Rohmann havde hørt om, at hans datter var meget omsværmet af de svenske officerer, og at der endda blev talt om, at hun var ved at blive forlovet med en af dem. I den anledning fandt han grund til at skrive til Thrine for at advare; ja, vel ogsaa for at irettesætte hende. Hvad han skrev, kan vi kun ane af det svar, der allerede den 18. oktober 1848 blev sendt fra Hanneslund.

„Tak for Dit Brev, kjæreste Fader, jeg blev saa glad for at see Noget fra Dig. Men da jeg havde læst det, blev jeg meget bedrøvet. Kjære Fader, Du troer altsaa, at jeg er ligesaa letsindig som *Ida Nyholm.* Hvor det smerter mig, hvor det gjør mig ondt, at Du kan tro det om mig. Fader, Du maae nu høre mig, og Du maae tro mig.

Den svenske Doctor, som Rygtet forlover mig med, kom her hver Dag, i den Tid de Svenske laae her. Han var munter og livlig, han talte saa meget med mig og viste mig megen Opmærksomhed. Jeg kan bebreide mig, at jeg har hørt paa ham og taelt med ham; men jeg kan aldrig angre, hvad jeg har svaret ham, ei heller min Opførsel imod ham. Kunde Du blot tale med Bøvings; de have seet og kjende min Opførsel imod ham; de have advaret mig om at være forsigtig. Kjære Fader, jeg har ogsaa været det; jeg har ikke begaaet nogen Letsindighed. Du maae ikke mistro mig.

Folks Tro kan jeg ikke forandre; det gjør mig megen Sorg at høre, hvad de sige; men Du maae ikke tænke noget Slemt om mig! det kan jeg ikke holde ud. – Du skriver, at Optrinet i Odense var Dig mistænkeligt. – Jeg kan ikke ret fatte, hvad Du mener dermed, da jeg jo en Gang har sagt Dig, hvordan det var; men at Du sætter det i Forbindelse med det Andet, kan jeg tænke.

Den Officer, jeg mødte, var en *Grev Lejonhufvud;* jeg har seet ham et Par Gange før; han har formodentlig kjendt mit Ansigt og mueligen troet, jeg har været der med den Voigtske Familie, hvor jeg jo ofte har været i Selskab med de svenske Officerer, og hilst, da jeg gik forbi ham. At han vendte sig om og saae efter mig, var vel, fordi han ikke huskede, hvem jeg var. Vi gik forbi hinanden, uden at jeg saae Dig, Fader; men jeg veed Intet, slet Intet at sige Dig derom, uden hvad Du jo selv saae. Hvad skal jeg sige Dig mere, kjære Fader; at jeg er saa inderlig bedrøvet over dette falske Rygte, men meest over, at Du vilde tro mig i Stand til at være saa letsindig og tro, at jeg ikke taelte Sandhed, da jeg taelte med Dig om Odensetouren. Thi at Du ikke har troet mig, kan jeg jo nu see af Dit Brev.

Jeg har det saa godt her og er veltilfreds med min Stilling; men disse Rygter og nu tilsidst Dit Brev har gjort mig nedslaaet og bedrøvet. Vil du gjøre mig rolig og tilfreds igjen, kjære Fader, saa skriv mig snart til og siig mig, at Du er overbeviist om, at jeg handlet, som jeg bør.

Hvor er det slemt, hvis Gigten vilde sætte sig i Dine Tænder; det er en saa stor Smerte; den maatte næsten hellere blive ved Øinene, endskjøndt det er galt, saa er det dog ikke saa piinligt som Tandpine. Folk i Faaborg vare ærgerlige over, at Du ikke var bleven valgt i Svendborg; men jeg synes, jeg blev ganske glad ved det; det giver dog saa megen Besvær for Dig og vistnok mange Uvenner. – Vil du takke Moder saa meget for hendes Brev og hilse hende og alle Sødskende kjærligt fra mig. *Bedstemoder* og Andrea beder jeg ogsaa hilse. Farvel, kjære Fader, glæd mig snart med et Brev og tro intet slemt om Din Datter

Catharina Rohmann."[14])

Læg mærke til tonen i dette brev og sammenlign den med de tidligere. Den lille Thrine er ved at blive voksen. Hun afviser sin fars irettesættelse; hun føler, han gør hende uret. Men dette lille mellemværende satte ikke noget spor i de følgende breve.

Med krigen paa nært hold 1849.

Om Thrine var i Rønninge i julen 1848, fortæller brevene os intet om. I februar 1849 skriver *pastor Wøldike* til Rohmann og sender hilsen til den kære Thrine. „Jeg haaber, hun endnu er hos Bøvings og endnu har det godt der. – – – Det morede mig meget i disse Dage at læse *Mellins „Fremlingen från Als"*, som De endelig maa see at faae fat paa. Det er, som jeg var selv tilstæde i *Svanninge, Millinge, Østerby, Bøyden, Faaborg;* og De vil følge ham i *Svendborg, Thorseng* o. s. v., men *„Blaakilde"* hører ham selv til for at faae et Pendant til *Rødkilde* og *Hvidkilde.* Jeg tænker, den svenske Boghandler kan faae den godt afsat i Fyen." (1849, 28/2).[15])

Sammen med sin ældste datter *Sophie* var pastor Wøldike i foraaret 1849 paa besøg i Rønninge og i Faaborg. I det brev, hvori han takker Rohmann for gæstfrihed, hedder det blandt andet:

„Det var alt for kort, jeg var i mit kjære Fyen og hos alle de rare Mennesker, som gad have mig; men jeg befinder mig saa forynget og forfrisket efter den Tour, at jeg maa see til at kunne gjentage den ad Aare for at kunne samle Kræfter til at gaae den egentlige Alderdom imøde med, om Gud ikke kalder mig, førend den indfinder sig. *Min Sophie* vil nok selv skrive, naar hun kommer i Ro igjen; men foreløbig maa jeg bringe Dem og Deres hendes hjertelige Tak for den Kjærlighed og Velvillie, hun blev modtaget med i Deres elskelige

Families Skjød. Ja, ogsaa min Tak modtage De af mit hele Hjerte for de desværre altfor faa Timer, jeg nød hos Dem. – – – Hils *Thrine,* naar De skriver og siig hende, at jeg holder ret meget af hende." (1849, 18/5).[16])

Sidst i maj, anden pinsedag, skrev Thrine et langt brev til sin far, hvori hun giver læseren indtryk af, hvordan krigens skygge faldt over det smilende Sydfyn.

Hanneslund, den 28. Mai.

„Inderlig Tak, kjære Fader, for Dit Brev. Jeg fik det første Pintsedag i Faaborg, hvor vi tilbragte Pintsen. Det gjorde mig rigtignok meget glad, da jeg i saa lang Tid ikke havde hørt fra Eder og længtes meget derefter. Det har ellers været en ret rar Pintse, som den da kan være under vore nuværende Forhold. Veiret har været saa deiligt, og vi vare første Pintsedag tre Vogne fra Faaborg en deilig Tour paa *Holsteenshuus,* hvor der er overordentlig smukt. Jeg besøgte ogsaa gamle *Fru Ploug, Madm. Voigt, Blichers* og flere; de ere Alle saa venlige imod mig og bede mig saa meget at komme; men hos Agenten har jeg da mit egentlige Hjem i Faaborg. Der er en rar Tone iblandt Folk i den Bye; vist bedre end i de fleste smaae Byer.

Det var mig en stor Fornøielse, da Wøldikes vare her. *Fru Voigt* skrev herud, om jeg vilde komme der, og saa kjørte Bøvings mig til Faaborg Løverdag Middag, og jeg var der saa til Søndag Aften, da de kom og hentede mig. *Wøldike* og *Sophie* ere dog nogle elskværdige Mennesker. Vi kjørte en deilig Tour flere Vogne, og Wøldike var saa livlig og munter. Jeg havde i Grunden glædet mig lidt til, at *Grethe* skulde komme her i Pintsen; jeg syntes, at det var en passende Tid for hende, da Ferien jo kun er et Par Dage. Bøvings ventede det bestemt; de have for længe siden, før Juul, ofte bedet mig at tage min Søster med herned; ogsaa *Christian* og *Andreas* have de flere Gange spurgt mig, om de ikke kunde følge med Vognen i en kort Ferie herned. Saa taktløs maa Du da aldrig tro mig, kjære Fader, at jeg uden Bøvings Indbydelse vilde have dem hertil. Jeg har ikke omtalt det, da Christian og Andreas naturligviis hellere vilde hjem, og for Grethe synes jeg ikke, der har været Leilighed før.

Her er saa smukt nede nu; Bøvings have foræret mig en nydelig lille Have, som er anlagt oppe i Skoven, og hvorfra jeg har den deiligste Udsigt over Stranden til Als, Øerne og Faaborg. Jeg har megen Glæde af den og ligesaa meget af at see, at de Mennesker, jeg skal leve imellem, tænke saa venligt paa mig. Skoven er nu i sin fulde Skjønhed; men den bestandige Skyden, som vi hver Dag høre, fortæller os om al den Sorg og Ødelæggelse, der skeer os saa nær, at det ikke er muligt at være glad. Det er græsselig piinligt at høre paa; Christi Himmelfartsdag (17. maj) standsede Præsten ofte i Prædikenen, naar disse hule Drøn ligesom gjennemrystede Kirken (Svanninge); det var umuligt at holde Tanken rolig, og da vi saa kom ud af Kirken, saae vi det brænde over Als.

Der siges jo nu med Bestemthed, at Rusland kommer med en Flaade og

Landgangstropper; men det er ikke godt at tro Noget. Som det nu staaer, kan det dog ikke blive ved ret længe. – Gid nu den Plan, at Du vilde gjøre en Tour herned i Sommer en Gang, maatte lykkes; det kunde være deiligt; men Du maae da lade mig det vide, for at Bøving ikke skulde være borte; han har saa mange Reiser, som vare i flere Dage; i Morgen skal han nok til Middelfart. *Agenten, Blicher, Ortmann, Trolle* og *Bovings* beder hilse Dig. Farvel, kjære Fader; gid Du maa være rask, og gid *Bedstemoder* snart maa komme sig, saa at I Alle maae have det godt hjemme. Den kjærligste Hilsen sender Dig, din taknemmelige Datter

Catharina Rohmann.[17]).

At præstefamilien i Rønninge kendte ejeren af Skovsbo, *Hans Christian von Westen Berg,* forstaar man af det brev, pastor Wøldike i juni 1849 skrev til Rohmann. „Kommer De paa *Skovsbo,* saa hils *Mine Crone,* at hendes Søster, *Fru Schmidt* var her igaar. Det er en stor Glæde, at hendes *Svoger Beyer* er bleven saa godt befordret." (1849, ⅚)[18]) – I aaret 1846 var Skovsbomanden blevet enkemand.

Efter slaget ved Fredericia 1849.

Den 6. juli 1849 var en glædens dag for alle danske; belejringshæren blev splittet; men i glæden over sejren blandede sig sorgen og smerten over alle de døde og saarede. Faa dage efter sendte Thrine sin far følgende brev om, hvad hun havde hørt, og om, hvad hun tænkte i denne tid.

Hanneslund, den 10. Juli 1849.

„Kjære Fader! Det er jo rigtignok ikke saa længe siden jeg saae og taelte med Dig; men jeg synes dog, jeg vilde tale lidt med Dig alligevel, nu da jeg skriver hjem. – Bøving kom i Dag fra *Frederits,* hvor han har været med *Pastor Hoskjær* og *Trolle.* Det har gjort et stærkt Indtryk paa ham at see Alt der. 500 danske og tydske Soldater bleve begravede i en stor Grav; 24 danske Officerer i en, og alle de tydske i en. *General Ryes* Liig blev sat i et Kapell for at bringes til hans Familie. Man skal ikke kunne gjøre sig nogen Idee om, hvordan der seer ud i Frederits. Saarede, døende og syngende Soldater rundt omkring i al den Forvirring, som Byen er i. I Kirken saae de 200 Fanger, som spillede Kort, syede eller gik op og ned og saae mørke ud. En Vognmand, som stod og haanede dem, blev af en dansk Husar kastet ud. Indretningen med de Saarede skal være saa daarlig, og alle ere forbittrede paa *Bendz.* I Striib var en Deel Bønder for at kjøre med Saarede; der blev sagt en Bonde, at en af dem

paa hans Vogn var død, han stod af for at see efter, og tænk, saa var det hans Søn. Det er dog græsseligt, alle de Ulykkelige der blive. For 14 Dage siden laae her to Officerer; den ene, en *Rosenstand* har været her før. De ere begge faldne.

Nu er Sommeren kommen; her er saa smukt nede; vi ere Alle raske og have det godt. Jeg tilligemed Børnene og Mdm. Bøving bade os i Stranden; det er saa deiligt. – Dersom der bliver noget af min Reise til Møen, synes Du saa ikke, kjære Fader, at jeg skulde tage de 8 rbdl., som jeg har i Sparekassen dertil. Nu kan jeg reise i denne Sommer; Gud veed, hvordan Alt seer ud til næste. Vil Du sige mig, hvad Du mener, og om jeg maae sende Bogen til Dig.

Fra *Agentens* og *Blicher* skal jeg hilse; ogsaa fra Bøvings. Farvel, kjære Fader; troer Du, at Fjenden har været i Tønning; jeg tænker saa ofte paa Moders Grav, om de lade den i Fred. Nu er det snart den 18. Juli; da var det hendes Fødselsdag. *Fru Voigt* taler ofte med mig om hende. En kjærlig Hilsen fra Din

Thrine.[19])

Ferieplaner og bal på den russiske flaade.

En fjorten dages tid senere skriver Thrine igen til sin far.

Hanneslund, den 25. Juli 1849.

„Tak, kjære Fader, for Dit Brev; jeg har længtes saa meget efter at høre fra Dig og syntes, det varede saa længe, inden Du en Gang skrev til mig; men Du har jo havt saa travlt med *Biskoppen.*

Jeg har nu bestemt min Reise, og vil Alt blot gaae som jeg har tænkt, kunde det blive meget godt. *Hr. Bøving* vil være saa god at kjøre mig til Svendborg, og han vil hente mig igjen, naar jeg kommer tilbage; der er nok 5 Miil herfra dertil. Paa den Maade vil Reisen ikke blive mig saa dyr, som jeg før har tænkt.

Fra Møen fik jeg i Dag et Brev, at de vilde hente mig i *Koster,* naar jeg bestemmer Dagen, da jeg kom. Jeg har nu bestemt Løverdagen den 4. August. Saa kjører jeg herfra Fredag Aften, da Dampskibet gaaer fra Svendborg Kl. 2 om Natten. Du skrev, kjære Fader, at Du maaskee vilde gjøre en Tour til Svendborg. Jeg har tænkt, at Du snarere gjorde en Tour hertil; eller kan begge Dele ikke forenes? Jeg synes, at da Bøvings vise mig saa megen Venlighed og Opmærksomhed ved alle Leiligheder, at det er saa underligt, Du i Grunden ikke kjender dem. Det vilde glæde mig meget, om Du en Gang selv takkede dem for al den Godhed, de vise mig. De saae Dig gjerne, og Mdm. Bøving og jeg tale ofte om, hvor rart det vilde være, om Du kom her en Gang. Naar jeg nu kommer tilbage fra Møen, kunde Du saa ikke komme herned og tage mig med hjem; saa kunde Du besøge Faaborg med det samme.

Saaledes er Planen til min Reise, kjære Fader, og jeg glæder mig uendeligt dertil; maatte det nu blot gaae, som jeg har tænkt mig det. – Moder reiser jo til Sjælland med *Bedstemoder;* jeg veed ikke, om hun er reist eller reiser; kommer saa Bedstemoder med tilbage igjen? Det er meget længe siden, jeg hørte fra hende eller *Grethe.*

Den russiske Flaade ligger her ved Faaborg, og Russerne fare rundtomkring paa Landet, herop ogsaa. Hos *Agent Voigts* er der naturligvis altid aabent Taffel. Jeg har været ude paa Flaaden til et stort, prægtigt Bal, som var paa et af Krigsskibene, hvor *Admiral Lazareff* var med alle sine Officerer og Adjudanter. Det var meget morsomt og interessant. Der var Fyrværkeri fra to Skibe og blev skudt syv Kanonskud, medens vi vare ombord. Fransk og Tydsk tale Nogle, men ikke Alle, og det er ikke muligt at forstaae et Ord af det russiske Sprog. Det er dog en ganske forskjellig Race Mennesker fra os, baade i Skikke og Levemaade. De synes saa godt om Danmark, men ere uhyre forsigtige med Politik. De sige, at kun Gud og Keiseren veed, hvad de skulle her. – *Den svenske Flaade* ligger ogsaa tæt herved; vi kunne see den fra Skoven. – Dersom Du vil have Brev med, kjære Fader, vil Du saa sende mig det inden dn. 4. August. De kjærligste Hilsener til Moder, Bedstemoder og Alle Sødskende og til Dig fra Din hengivne Datter

Thrine."[20])

Dagen før afrejsen til Møen bliver der tid til at skrive følgende linjer, der viser os, hvor ferieglad den unge pige er.

Fredag, den 3. August 1849.

„I Eftermiddag skulde jeg saa kjøre til Svendborg; men jeg synes dog, at jeg vilde sige Dig Farvel endnu en Gang. Vil Du saa ikke nok skrive til mig, medens jeg er paa Møen, kjære Fader, for at lade mig vide, hvordan det bliver med Reisen, om Du vil hente mig i Svendborg, eller jeg skal skrive til Bøvings derom. Bøving vil følge med til Svendborg for at hjælpe mig at faae Billet og Tøiet ordentlig afsted. Jeg er meget glad derved, da det ikke er saa behageligt for en eenlig Dame at komme paa en Gjæstgivergaard om Aftenen; og Pasbjergs synes jeg ikke, jeg ville besvære, da Skibet jo seiler Kl. 2 om Natten. Jeg har hele August Maaned at raade over; saa ophører jo ogsaa Drengenes Ferie. Farvel, kjæreste Fader, jeg skulde hen at pakke ind. Bøvings have laant mig en Kuffert, og Mdm. Bøving har hjulpet mig saa kjærligt med at faae mit Tøi istand; hun tager sig saa venligt af mig altid, og det gjøre de i Grunden Allesammen her omkring. Det er en glad Følelse at vide sig afholdt, ikke alene i sit Hjem, men ogsaa af de Mennesker udenfor Hjemmet. Jeg takker ofte Gud derfor; thi jeg troer ikke, det er falden i enhvers Lod, og naar jeg undertiden ved at tænke tilbage paa de Steder i mit Liv, som ikke have været gode eller glade, bliver bedrøvet og sørgmodig, saa trøster den Bevidsthed mig, at nu har jeg Fred med mig selv og med Alle. – Det er et stort Gode, og det vil Du ogsaa glæde Dig over at vide, kjæreste Fader, naar Du engang imellem tænker paa Din hengivne Datter

Catharina Rohmann.

Jeg hilser Alle hjemme saa venligt. Vil Du saa skrive snart, Fader, eller venter Du til hen mod Slutningen af Ferien?"[21])

Fra sommerferien paa Møen.

Feriedage gaar gerne saa hastigt. Sidst i august opholdt Thrine sig hos pastor *Holsts i Elmelunde*. Præstegaarden laa i *Hjertebjerg*, og derfra sendte hun sin far følgende brev.

Hjertebjerg, dn. 20 August 1849.

„Kjære Fader! Da jeg skrev til Moder sidst til Faaborg, bestemte jeg at reise herfra Torsdagen, den 23. August. Jeg syntes, der var saa længe til; men Tiden er løbet heelt fra mig; jeg har ikke faaet udrettet Alt det, jeg skulde. *I Borre* og her har jeg boet indtil nu, men *Kammerherreinde Kalmette* og *Assessor Rossings* ville absolut, at jeg ogsaa skal være hos dem nogle Dage. I Gaar skrev Rossing hertil, at han kom og hentede mig i Dag; han vil kjøre mig tilbage, naar jeg har været der Noget. Jeg veed, det vilde støde dem meget, om jeg ikke kom der; og de vise mig Alle saa megen Venlighed, at det skulde gjøre mig ondt at støde dem. *Holstes* mene, at jeg skulde blive til Mandag den 27. August for at have rigtig godt af min Møensreise; og Gud veed, om jeg nogensinde kommer her igjen; jeg aftaler rigtignok med Alle at komme til næste Sommer; de synes, det er saa let og kan ganske vist skee; men det bliver der vist Intet af.

Jeg har ogsaa havt saa deilig en Tid her, som jeg kunde have; Alle ere saa kjærlige imod mig og ville, at jeg skal være hos dem. Kammerherreinde Kalmette bad hilse Dig saa meget; Rossing, Westes og Holstes hilse Dig og synes, Du skulde komme her til Møen at boe. – Til *Marry Pasbjerg* har jeg rigtignok skreven, at jeg kom Torsdag; men jeg synes ikke, det kan gjøre Noget, at det først bliver Mandag, da jeg jo blot ligger der en Nat. – Vil Du nu, kjære Fader, skrive til mig til Svendborg, saa det kunde være der til Mandag og sige mig, om Du synes, jeg skulde tage til *Nyborg, Odense* eller *Faaborg*. Skal jeg tage til Faaborg, kommer jeg jo slet ikke hjem denne Ferie. Jeg vil helst hjem et Par Dage; men jeg vil, hvad Du synes, der er rigtigt. Du maae ikke have nogen Udgifter for min Skyld; jeg haaber nok selv at kunne hjælpe mig. – Vil Du hilse Moder, Grethe og alle Sødskende fra mig. Farvel, kjære Fader, Du maae ikke være vred, fordi jeg udsætter min Reise saaledes; men en saadan Tour gjør man ikke ret ofte i Livet. Vil Du saa lade der være et Par Ord i Svendborg hos Pasbjergs til Mandag den 27ende, som sige mig, om jeg skal reise til Hanneslund eller faae den Glæde endnu at komme hjem til Eder et Par Dage. – Farvel, fra Din taknemmelige Datter

Catharine Rohmann."[22])

Der var sommer og sol ikke blot om hende, men ogsaa i hendes Sind. Som en mørk undertone lyder der dog en usikker ængstelse igennem de sidste breve. Mon nogensinde til Møen mere, ja, hvordan mon til næste sommer?

Paa Hanneslund i efteraaret 1849.

At Thrine fik sit ønske opfyldt om at komme nogle dage til Rønninge, fortæller det næste brev os. Den 6. september 1849 fyldte hun 20 aar og takker et par dage efter for de lykønskninger, hun havde modtaget hjemmefra.

Hanneslund, dn. 8. September.

Inderlig Tak, kjære Fader, for Dit Brev og Dine kjærlige Ønsker for mig i mit nye Aar. Jeg fik det først Dagen efter; og jeg blev meget glad derved, da jeg følte en underlig Tomhed ved slet ikke at høre fra Eder paa den Dag. – Jeg laae hos *Bondos* den Nat i Odense og var næste Formiddag hos *Mummes* og *Paludan Müllers*. – Jeg fandt Alt her ved det Gamle. *Bøving* beklagede meget, at det var gaaet saa uheldigt, at de vare borte, da Du og Moder vare her. Han og Mdm. Bøving vare reiste til Faaborg om Morgenen for at træffe Eder den næste Dag; men I vare jo den Gang borte. Alle Agent *Voigts* tilligemed en Deel Fremmede vare her i Søndags. Agenten spurgte til Dig, og Fruen beklagede, at de havde seet Eder saa kort. – Vil Du takke *Andreas* for sin lille Gratulation. Jeg skrev til *Christian* til hans Geburtsdag, men har endnu Intet hørt fra ham. Farvel, kjære Fader, vil Du hilse alle de smaae Sødskende kjærligt fra Din Datter

Catharine Rohmann.[23])

– – –

Godt en maaneds tid senere skriver hun atter hjem og giver indtryk af, hvordan hun selv har det, og hvordan det staar til i Rønninge.

„Kjære Fader! Hvor jeg blev glad ved at høre fra Dig; det er saa længe siden. Jeg havde næsten ventet Brev fra Dig med *Christian;* men jeg kan jo nu godt tænke, at Du kun har meget lidt Tid tilovers. Hvor det dog er kjedeligt, at Dine Øine endnu blive ved at være daarlige; Du maae dog endelig ikke anstrenge dem for meget ved Lys, kjære Fader; det vil vist gjøre dem værre.

Det var meget morsomt for mig at have Christian hernede i nogle Dage. Det var rigtignok et slemt Veir; men jeg troer dog, han morede sig ganske godt. Han var paa *Trolleborg,* og *Bøving* kjørte med ham paa en smuk Udsigt, til Svanninge Kirke, og til en mærkelig gammel Kjæmpebegravelse. Her var ogsaa Høstgilde, medens han var her. Du spørger, hvorledes det gik til, at Bøving inviterede ham hertil; han spurgte mig en Dag, om jeg troede, at Christian havde Lyst at komme herned et Par Dage. Dertil svarede jeg naturligviis ja, og saa skrev han og inviterede ham.

Du maae ikke være bekymret over min Sygdom, kjære Fader. Jeg har det nu bedre, og jeg haaber snart at blive fuldkommen rask. Hvad jeg egentlig feiler, er det ikke godt at forstaae; jeg har af og til i Sommer havt Stikken i den høire

Side af Brystet, og nu i de sidste fjorten Dage meget stærkt. Doctoren siger, der er for lidt Blod i mine Aarer; jeg synes, det er noget underligt; man pleier dog snarere at have for meget. Jeg bruger en Deel stærke Draaber, som jeg ogsaa synes hjælpe. Taalmodighed maae jeg jo have, da det jo ikke bliver godt straks, og det skal jeg ogsaa nok være; det var Synd, at de her skulde blive trætte af mig; de ere Alle saa kjærlige og omhyggelige. Jeg glæder mig til at blive rask og glad igjen. Det virker saa underlig paa Sindet, naar Blodet er i Uorden. Man skjønner dog først rigtig paa Sundhed, naar man føler lidt Sygdom; og jeg har jo altid været saa rask.

Niels Skjellerup skal jeg altsaa ikke mere see; hvor den Halssyge dog er slem; her har den slet ikke været. Lille Hermann har jo ogsaa havt den. – Den nye Maade at læse Fransk paa er rigtignok meget god. Jeg læser den med den ældste af Pigerne, og Tydsk paa samme Maade med de to Smaae. – Farvel, kjære Fader! vil Du hilse Moder og alle Sødskende kjærligt fra mig. Gid jeg snart igjen hørte fra Eder. Lev vel; Gud give, Du maae være rask. Din taknemmelige Datter

Catharina Rohmann[24])

Hanneslund, dn 16. October 1849.

I foraaret 1850 blev Catharine Rohmann forlovet.

Saa gik det begivenhedsrige aar 1849 til ende. Den unge præstedatter var aabenbart meget glad for at være hos familien Bøving og synes ogsaa at have været paaskønnet som lærerinde for børnene. Om hun har været hjemme i Rønninge i julen og været sammen med *H. Chr. Berg* fra Skovsbo, kan vi kun gætte om; men af Thrines næste brev fremgaar det, at hendes mor midt i januar har skrevet til Hanneslund. Moderens brev er ikke opbevaret, men dets indhold er ikke svært at gætte. Der stod, at Berg havde henvendt sig i Rønninge og anholdt om Thrines haand. Sandsynligvis kom det ganske overraskende for den unge pige, og hun svarede sin mor, at hun syntes, hun var for ung. Hun kendte Berg meget lidt, han var betydeligt ældre end hun, saa hun syntes, den sag i hvert fald maatte udsættes. Vel vidste Thrine godt, hvad moderen ogsaa havde skrevet, at Berg nu havde været enkemand i 3 aar, og at hans mor, enkefrujustitsraadinde Berg, ikke mere kunde styre husholdningen; saa der var meget, der talte for, at han snart giftede sig. Derfor vilde han have svar. Efter at Thrine første gang havde afvist sagen, skrev madame Rohmann igen. Maaske har hun foreholdt sin datter, at

hun næppe fik et saadant tilbud igen. Berg var en agtet og dannet mand, han kunde skaffe hende gode kaar og byde hende et smukt hjem. Ja, tænk at blive frue paa Skovsbo!

Men Thrine var raadvild. Nej, hun kunde ikke sige ja til det. Da skrev hun til sin far og fortalte ham, hvordan hun saa paa det og bad ham indstændigt om at raade sig.

Hanneslund, dn. 29. Januar 1850.

Kjære Fader! Jeg har faaet Moders Brev, og jeg har tænkt over, hvad hun siger mig deri. – Jeg havde troet, at ogsaa Du i denne Anledning havde taelt med mig, Fader, og det har smertet mig meget at see, at Du intet Ord havde at sige Din Datter her, hvor hun dog ikke kan staae som et villieløst Væsen ved Bestemmelsen af hendes Livs vigtigste Anliggende. Er Du ikke den, Fader, der dog staaer mig nærmest, og var et kjærligt Raad, et venligt Ord for meget ved denne Leilighed, hvoraf min Fremtids Skjæbne saa meget afhænger. – Du har Intet sagt, Intet skreven; det har bedrøvet mig meget, og jeg kan ikke fatte Grunden, hvorfor Du ligesom unddrager mig Dit Raad og Din Mening.

Jeg vil nu bede Dig, kjære Fader, endnu en Gang at høre, hvad Din Datter har at sige i denne Anledning. Jeg siger: endnu en Gang; thi Du maae allerede vide det af mit sidste Brev, som jeg skrev til Moder. Naar Du har læst det, Fader, maae Du vide, hvad jeg tænker, og jeg synes, at Du og Moder burde have viist *Berg* det. Han vilde deraf have lært min Tænkemaade at kjende og agtet den. Han kjender ikke mig, og jeg kjender ikke ham; hans Tilbøielighed for mig kan kun mit ydre Bekjendtskab have vakt; mit Indre er ham jo aldeles fremmed. Hvorfor skal der iles med Noget, som Tid og Omstændigheder dog alene kan jævne. Kunde han selv ønske og tro, at jeg paa en Erklæring fra hans Side kunde give et bestemt Svar efter det Bekjendtskab, jeg har til ham; og kan den blotte Agtelse være nok for ham, naar han virkelig har Tilbøjelighed for mig?

Kjære Fader, Du kan ikke ville, at jeg skal vise mig anderledes, end jeg er; det var dog et Bedrag, om jeg vilde fremstille en Tilbøielighed, som ikke boer i mit Indre. Og hvor skulde den ogsaa komme fra; jeg kan sige, at jeg har taelt med Berg fire Gange i mit Liv. To Gange i Selskaber, og to Gange hjemme. – Han maae sikkert erkjende, at vort Bekjendtskab er for kort til, at jeg skulde kunne svare Noget. Var det dog ikke langt bedre at lade Tiden bringe, hvad det er Guds Villie, der skal skee? Dette er mit Hjertes Overbeviisning; jeg beder Dig, Fader, svar mig, som jeg har spurgt Dig. Din Datter

Catharine.[25])

I brevbunken fra Rønninge er dette brev det sidste, der findes fra Catharine Rohmann. Har de tidligere breve givet os lyse glimt af en livsglad og afholdt ung pige, der var inderligt knyttet til sit hjem,

ser vi hende i dette sidste raadvild og ulykkelig; ikke mindst fordi hun synes, at hendes far svigter hende. Men vi faar ikke at vide, hvad pastor Rohmann svarede sin datter, og ingen fortæller, hvem der overtalte Thrine til at sige ja til sin frier.

Men at hun *var blevet forlovet* med H. Chr. Berg paa Skovsbo, vidste præstefamilien i Taarnby paa Amager allerede midt i februar 1850. Pastor *Wøldike* skrev da til vennerne i Rønninge blandt andet:

„Hvor travlt jeg end har i denne Tid med at suge Extract af de vidtløftige Folketællingslister, især den vanskelige og forvirrende No. 3 om Fødestedet, kan jeg dog ikke overvinde mig selv til at gjemme den Glæde hos mig, som det Rygte vakte, der for et Par Dage siden, kom mig for Øre, om den mig og os alle saa kjære *Thrines Forlovelse* med den brave Mand, der har valgt hende til Ledsagerske paa Veien. Her blev Jubel i hele Huset, og Svoger *Holst* fra Møen, som just var her, tog ikke den ringeste Andeel deri, maa De troe, da han ogsaa holder saa meget af hende; dog det gjøre jo Alle, som kjende hende. Ønsk hende og ham ret hjertelig tillykke fra os Alle, og lad mig vide, naar Bryllup holdes, at jeg kan klinke med Mine paa den Dag til Brudeparrets Ære. – – – Man talte her om i Efteraaret, at den kjære Thrine var svag; men nu haaber jeg, det er alt forsvundet, og at der er idel Gammen i Præstegaarden. Tales der om, at Søsteren maaskee skal afløse hende? Lad mig nu endelig høre noget om, hvordan det er gaaet til med den Forlovelse; Brevet af 5te Januar indeholder ikke det mindste om, at sligt var ivente." (1850, $^{19}/_{2}$).[26])

Bryllup i Rønninge præstegaard.

Sandsynligvis blev Thrine paa Hanneslund til maj 1850. Men i disse maaneder har hun været meget optaget af forberedelserne til brylluppet, der skulde staa, saa snart det kunde lade sig gøre. Pastor Rohmann gik og skrantede noget i dette foraar, og stærkt indtryk paa hele familien gjorde det, at de midt i maj fik meddelelse om *pastor Wøldikes pludselige død.*

Der blev sendt indbydelser ud. Familien Berg var stor. To svogre, nemlig *byfoged W. Crone* fra Helsingør og *overlærer Sick* i Odense skulde være forlovere.

Til pastor *C. F. Wiborg,* der var præst i Rynkeby sogn, hvor Skovsbo laa, sendte pastor Rohmann en syv sider lang, versificeret

Fynske Årbøger 1959

indbydelse; den var dateret den 14. maj og nogle linjer af den lyder saaledes:

„Altsaa den *fem og tyvende* i denne Maaned
Hvis Alting, som jeg haaber, lykkes maa,
Skal Hans og Thrine Brud og Brudgom staae.
Jeg mener *Thrine Rohmann* og *Hans Berg.* – – – – –
Det er da min Begjæring, gode Ven,
At *Deres Frue, De og Frøken Crone*
Til Rønninge den Dag vil komme hen
Og se, hvorledes Thrine bliver Kone,
Og Berg han bliver Mand, med andre Ord:
For Vidner til den Brudefærd at være
Og derpaa gjøre mig og Mine da den Ære
At være Gjæster ved vort Bord. – – – – –
Jeg venter Dem da her i Mag og Ro,
Om ikke før, saa senest Klokken to." (Wiborgs arkiv).

Brylluppet skulde efter denne indbydelse holdes den 25. maj 1850; men det blev udsat. Det meddeles ikke hvorfor; men maaske var pastor Wøldikes pludselige død den 15. maj grunden.

Først den *22. juni 1850* stod brylluppet. Rønninge kirkebog fortæller, at „Hr. *Hans Christian v. Vesten Berg,* Eier af Skovsbo, een Gang Enkemand, 39 Aar" den dag blev viet i kirken til „Jomfru *Catharina Rohmann,* 21 Aar."

Som et minde om brylluppet ligger mellem Rohmanns papirer et brev fra ungdomsvennen professor *J. N. Madvig,* der paa den tid var kultusminister. Han skrev blandt andet:

„Sygdommens Erindring dukkede kun let op imellem Bryllupstankerne saameget, at jeg ret seer, at den har været alvorlig, og at Du trænger til at skaane Dig. Blot Du i Din Glæde har gjort det! Havde jeg besvaret Dit Brev samme Dag, jeg fik det, kunde min Lykønskning til Din Datters Bryllup maaskee være kommen til Dig paa selve Bryllupsdagen; men det blev mig ikke muligt; Søndagen dernæst var jeg borte, og Opsættelse en Søndag er, hvad mine private Sager angaaer, let og sædvanlig Opsættelse til næste Søndag. Men det sømmer sig jo ikke heller at trænge ind i Huset paa Bryllupsdagen, naar man ikke er indbuden Gjest, og har jeg end forsinket mig nogle Dage derefter, vil Du ikke ansee min Lykønskning til Din kjere Datters Lykke og Held lovende Forbindelse for mindre varm og velmeent; den er tillige min Kones og mine Døttres, og jeg beder Dig foruden Din Kone at bringe den til Din Datter; fra hendes Faders gamle og skjøndt stundom længe tiende, dog altid trofaste Ven vil hun

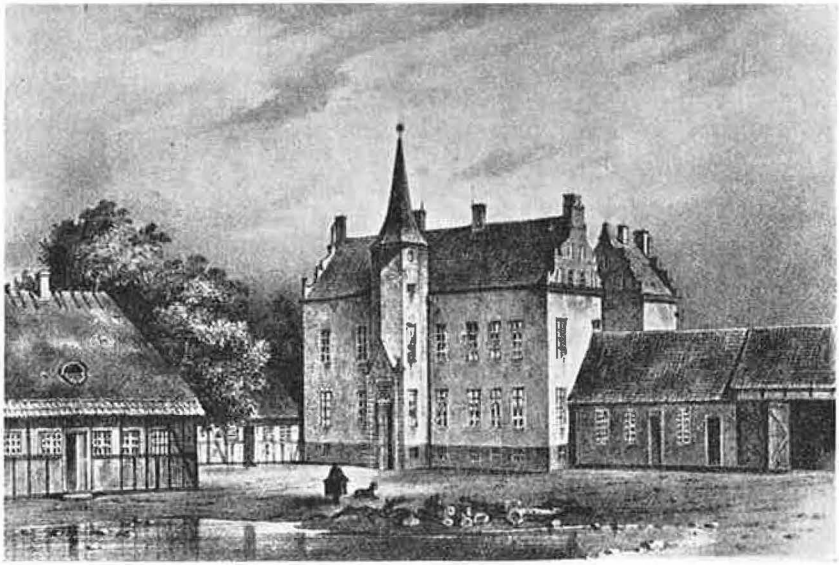

Herregaarden Skovsbo. – Efter Richardt og Becher: Prospecter . . . 1844.

modtage den ikke ugjerne, om hun end selv kjender ham for lidt til, at han tør regne paa nogen Interesse hos hende for sig. (Jeg har, in parenthesi, kun det imod hendes Giftermaal, at hun faaer *Sick* til Svoger; men han er maaskee behageligere som Mand og Svoger end i enkelte andre Egenskaber; endelig er han dog en skikkelig Mand.) Gud give, at Du, hvad jeg haaber, stedse maa vedblive at ønske Dig til Lykke med Din Datters Ægteskab, og gid den ældstes Lykke maa blive et Varsel for de øvriges." (1850, $^{2}/_{6}$).[27])

Fru Catharine Berg bliver enke.

Lidt kan vi nok forestille os om, hvilken stor forandring det var i Thrines tilværelse. Der var helt anderledes paa det sagnomspundne Skovsbo end paa Hanneslund eller i Rønninge præstegaard. Hidtil havde hun været privatlærerinde, nu var hun *frue paa Skovsbo,* hvor der var en stor husholdning at styre. Hvordan blev hun modtaget af den vidtforgrenede proprietærfamilie Berg, og hvordan gik det til daglig mellem den unge frue og hendes svigermor, den gamle *fru Hanne Berg?* Aaret 1850 gik til ende, og vi ved intet om, hvordan det gik for Thrine.

I april 1851 var hun sammen med sin mand til barnedaab i Rønninge. Det var lille søster, *Julie Louise Rohmann,* der blev døbt. Men knap en maaned efter *døde,* efter kun 5 dages sygeleje, *cand. jur. H. Chr. v. Westen Berg* til Skovsbo. Det var den 14. maj, og begravelsen foregik fra Rynkeby kirke den 20. maj.[28])

Hvilken smertelig ulykke for den unge kone, der hen paa sommeren ventede at føde sit barn! Hvilken dyb sorg for den gamle fru Berg og for hele familien! Og at det gjorde stærkt indtryk paa venner og bekendte forstaar vi af følgende linjer, overlærer *Caspar Paludan-Müller* sendte pastor Rohmann.

„I Aften kom min Kone hjem fra et Besøg i Kjerteminde og medbragte den sørgelige Efterretning om Deres Svigersøns Død. Jeg kan ikke gaae til Sengs uden at udtale for Dem, min ærede Ven! min inderlige Deltagelse i den Sorg, der har ramt Dem og Deres, navnlig Dem selv personlig; thi endskjøndt De af egen Erfaring kjender Verden og veed, hvad den giver, kan det ikke andet end have truffet Dem smerteligt at see en Mand, De havde kjær, i saa ung en Alder bortrykkes fra Deres Kreds og at vide det Haab om et lykkeligt Liv for Deres Datter, der allerede syntes at være gaaet i Opfyldelse, saa hurtigt skuffet. Det er under disse Omstændigheder et stort Gode, at De er hende saa nær, at De med Deres Aandskraft kan holde hende opret i Sorgen og i de nye Forhold, der nu omgive hende. – Jeg beder Dem hilse hende og bringe hende Bevidnelse om min Kones og min Deltagelse i hendes haarde Prøvelse.

Odense, d. 14. Mai 1851. Deres *C. Paludan-Müller.*"[29])

Der var ikke saa langt mellem Skovsbo og Rønninge præstegaard, saa pastor Rohmann maatte raade og hjælpe sin datter i de mange spørgsmaal, der meldte sig i den følgende tid. Den store gaard skulde drives. En ung forvalter *H. Chr. Otto Berg* fra Lindved ønskede Rohmann at beholde paa Skovsbo saa længe som muligt. Derfor skrev han til den unge mands far, ejeren af Lindvedgaard i Stenløse sogn og fik under 30. maj et venligt og imødekommende svar, hvori det hedder:

„Før Maii (vel 1852) er der jo aldeles ingen Rimelighed for, at min Søn kan vente at indtræde i nogen Selvstændig Stilling, – – – det skulde saaledes synes, at min Søn godt kunde vedblive sin Plads til Maii, – – – og for at vi kunde tale nærmere om den Sag, vil jeg have den Fornøielse 1ste Pindsedag (da jeg

er i Deres Nærhed paa *Torpegd.)* at komme over til Dem; De er vel færdig med Deres Kirketjeneste saa omtrent Kl. 3. – Troe mig, kjære Ven! Jeg tager hjærtelig og oprigtig Deel i den store Sorg, som saa bradt er overgaaet Dem og Deres, og skal det til enhver Tid være mig en sand Glæde, om jeg paa nogen Maade maatte kunde bidrage noget til at fjerne Bekymring eller ubehagelige Tanker i saa Henseende fra Frue Berg." (1851, $^{30}/_{5}$).[30])

En del oplysninger om, hvordan livet formede sig paa Skovsbo i de nærmest følgende aar, er at finde i *den dagbog,* præstekonen i Rønninge førte fra 1851–1858. Til sin 40-aars fødselsdag, den 7. juni, fik hun den af sønnen *Andreas,* der var i bogbinderlære hos Milo i Odense. Bogen er i stort salmebogsformat; hvide blade er indbundet i et sort bind, der bærer paaskriften: *Dagbog for C. L. Rohmann. Den 7. Juni 1851.*

Om ikke dagligt, saa dog flere gange om ugen, var der forbindelse mellem Skovsbo og præstegaarden i Rønninge. Afstanden var ikke større, end at en voksen, dengang da folk var flinkere fodgængere end nu, sagtens kunde gaa turen frem og tilbage paa en formiddag og naa at aflægge besøg. Forøvrigt var jo hest og vogn gerne til raadighed begge steder.

Sorgen skyggede over dagene den sommer, og der var saa mange spørgsmaal om fremtiden, den unge enke gerne vilde drøfte med sine nærmeste. – Paa aarsdagen efter Bergs og Thrines bryllup (22. juni) skrev fru Rohmann i sin dagbog: „Hvilken Forandring fra i Fjor paa den Dag; da smilede alt i Haabets Farver; i Aar har den kolde Død dækket alt Haab med sit sorte Klæde; dette Livs Glæder ere dog saa korte; gid vi ret vilde betænke det." –

Pastor Rohmann maatte raade sin datter i de mange spørgsmaal om den store gaards drift og økonomi. Efter det foran anførte brev fra proprietær *Berg paa Lindved* saa det jo ud til, at hans søn Hendrik Otto foreløbigt kunde blive paa Skovsbo som forvalter. Men dagbogen fortæller, at Berg fra Lindved kom til Rønninge den 8. juni, og „det blev bestemt, at hans Søn (Anton Gerhard) skulde afløse Broderen paa Skovsboe," – fra 1. november 1851. Og et par dage efter kom den unge mand til Rønninge og hilste paa pastor

Rohmann. I februar 1852 besøgte H. O. Berg og hans kone fra Grøftebjerg, i Vissenbjerg sogn, Skovsbo. –[31])

Spørgsmaalet om skiftet af boet efter H. Chr. v. Westen Berg maatte jo klares. Den afdødes mor, enkefrujustitsraadinde *Hanne Berg* boede paa Skovsbo. Hun var nu 75 aar, men havde, før sønnen overtog gaarden, selv styret den en aarrække. Det maatte ligge hende meget paa sinde, hvordan det vilde gaa med Skovsbo i fremtiden. Og ikke mindre var hendes to døtre interesseret i det.

Mellem familien Berg og familien Rohmann blev da i sommeren 1851 pengesagerne gentagne gange drøftet. Og dagbogens smaa bemærkninger viser os, at disse drøftelser ikke forløb uden mislyde. En dag i september hedder det: „*Fru Berg* og Fader havde en lang Conferentz angaaende Pengene"; og et par dage efter: „Jeg gik til Skovsboe; Trine havde sendt et Brev herhen; – – – hun var i Forvirring og vilde have Raad". En fjorten dages tid senere – $^{22}/_{9}$ – staar der: „Trine var ikke rask; jeg havde en varm Samtale med Fru Berg".

Den ene af fru Bergs døtre, *Erica Henriette Elise,* – f. 1817 – var gift med byfoged *Vilh. C. Crone* i Helsingør. Naar det i dagbogen i juni hedder: „Fader skrev til Crone et langt og drøit Brev", og et par uger senere: „Fader fik et meget langt Brev fra Crone, der satte ham i et daarligt Humeur", betyder det sandsynligvis, at pastor Rohmann overfor denne gren af den bergske familie har maattet være sin datters sagfører. –

Skarpest fandt dog uviljen udtryk mellem præstefamilien og den anden datter, *Christiane Marie Amalie* (f. 1810), der var gift med overlærer *J. P. K. Sick* i Odense. Efter en tur til Skovsbo søndag den 6. juli melder dagbogen: „Vi traf Fru Sick, som var fornem imod mig og kaldte mig Madam Rohmann". Det var indtil midten af aarhundredet sædvane, at en præstekone kaldtes *madame,* men netop paa denne tid kom fruetitlen i brug. Fru Rohmann har følt sig noget krænket ved fru Sicks tiltale *madam;* sandsynligvis har fru Sick ogsaa med denne tiltale villet fornærme sin svigerindes mor. Da

præstekonen en søndag i august atter havde været paa Skovsbo, skrev hun: „Fru Sick havde absenteret sig". At hun dog ikke lod sig byde hvadsomhelst, ligger vel i denne bemærkning fra 2⅞: „Fru Sick var meget vigtig, men fik over Næsen."[32])

En maaned senere, den 22. september, var *forvalter Berg* paa Bjerge-Aasum herreders kontor for at fremlægge stiftamtets tilladelse af 17/9 for *enkefru Catharine Berg* til at sidde i uskiftet bo. Efter skifteprotokollen lød den: „Saa blev Fællesboet bestaaende af Hovedgaarden Skousbo med Tilliggende, Gods, Kirke og Tiender m. m. extraderet Enken Catharine Berg, født Rohmann, til fri Disposition og Raadighed imod, at hun tilsvarer Gjælden og holder Skifteretten fri for ethvertsomhelst Ansvar." –[33])

Paa samme tid var familierne Berg og Rohmann meget optaget af forberedelserne til det ventede barns fødsel. Saavidt man kan skønne var *Grethe Rohmann,* pastor Rohmanns næstældste datter, kort efter at Thrine var blevet enke, flyttet til Skovsbo og havde i de følgende aar sit tilholdssted dér. Hun har utvivlsomt været søsteren en god hjælp under de vanskelige kaar. – Under og efter fødslen, c. 14 dage, var *fru pastor Rohmann* selv paa Skovsbo, saa hun er den nærmeste til at fortælle om den. Første august 1851 staar der i dagbogen: „Kl. 4 om Morgenen blev jeg hentet til Skovsboe. Trine var begyndt at befinde sig ilde; en skrækkelig Dag. Hun leed gandske forfærdelig, og først Kl. 9 om Aftenen blev hun forløst med en lille Pige ved *Blochs* (d. e. lægens) Hjelp; Gud lad mig aldrig mere være Vidne til en saadan Lidelse. Gamle Fru Berg vilde endelig have havt en Dreng; men Gud vilde det anderledes." Næste dag blev den lille pige døbt og fik navnet *Hanne Christiane;* i kirkebogen: Kristiane. Dagbogen har et par linjer: „Fru Berg holdt hende over Daaben; Fru Sick var meget vred derover og blev jo udleedt(!) som sædvanlig". Ogsaa i disse dage kunde aabenbart spændingen mellem de to familier mærkes. „Fru Sick har foranstaltet, at der ikke skal spises hos gamle Fru Berg, saalænge jeg er paa Skovsboe", hedder det den 3. august. Et par gange kom præstekonen fra Rynkeby

paa besøg; *fru Viborg* hed hun og betegnes som „en elskværdig Kone". Ogsaa den ældste søn fra Rønninge præstegaard, *Christian Rohmann* saa indenfor en dag.[34])

Det gik godt fremad med Thrine, og dagene gik jo deres gang. Der blev tærsket raps 5/8; følgende dag var de til torvs med grise, men fik ingen solgt. Saa kom der indbydelse til de unge fra Rønninge præstegaard til bal paa *Risinge* i Flødstrup sogn. Grethe og Christian tog sammen med fætteren *Holger Bache* fra Jyderup til bal paa Risinge den 7. august. „Grethe i sort Silke med en Verbena Krands om Haaret og en Bouket i Brystet." – Næste Dag kan fru Rohmann fortælle, at de unge havde moret sig dejligt; „og Lars Voigt (skal sandsynligvis være *Fog* og gælde en af sønnerne paa Risinge) gjorde stærk Kuur til Grethe; Fru Berg vilde gjerne have et Par af dem, men den *Holger* (fætteren fra Jyderup) er nok i Veien." –[35])

Vi forstaar godt, det maatte knibe for præsten og børnene i Rønninge at undvære mor saa længe. Og lørdag, 9/8, skriver fru Rohmann: „Jeg spadserede til Rønninge om Morgenen Kl. 5 og kom igjen til Skovsboe til Kl. 10 Formiddag". – Mens gamle fru Berg om søndagen kørte til Kirke i Rynkeby, gik fru Rohmann derhen og var paa tilbagevejen inde at tale med lægen. – Men onsdag den 13. august *tog præstekonen hjem.* „Jeg hjalp Trine og reiste tilbage til Rønninge; alle Børnene vare glade ved, at jeg kom". –

I de følgende uger omtales der jævnligt besøg paa Skovsbo. Næste søndag, 17/8, kunde præstekonen bringe Bergs og Thrines portræter, som var „taget af igjen" i Odense. Nogle dage efter hedder det, at „Trine laae i stærk Feber og var ilde tilmode", saa lægen maatte tilkaldes. Men den 6. september, hendes fødselsdag, var hun dog saa rask, at hun kunde tage mod gratulanter. Ikke blot gik forældrene til Skovsbo; men ogsaa pastor Viborgs fra Rynkeby kom; ja, dagbogen fortæller, at grevinde *Julie Louise Ahlefeldt-Laurvigen fra Lundsgaard* var der med sin svigerdatter, den unge grevinde, og med sin datter, fru Scheel. –[36])

Søndag den 28. september 1851 holdtes der barselgilde paa Skovsbo. „*Fru Berg* holdt Barnet over Daaben, og *Grethe* stod hos. *Fader, Andreas* (Rohmann), *Haxthausen* (kaptajn fra Nyborg), *Berg* (forvalter) og *Sick* (fra Odense) vare Faddere; vi fik en smuk Prædiken. Lille *Christiane* var saa god i Kirken. Vi spiste til Middag; men *Sicks* Tarme skreg vist høit, før han kom til Odense, da han reiste lige fra Kirken", staar der i dagbogen.[37])

Den følgende fredag, 3/10, var Thrine for første gang efter den lille piges fødsel paa besøg i Rønninge præstegaard. Gamle fru Berg og fru pastor Viborg var med paa turen, og damerne blev trakteret med vindruer og ferskerne. – Saa gled den unge enkefru Bergs dage ind i dagliglivets rytme med jævnlige besøg i og fra Rønninge.

Juleaftensdag 1851 tog Thrine og Grethe til Rønninge om formiddagen og spiste frokost, men tog tidligt tilbage til Skovsbo. Og den 27. december var hele præstefamilien paa Skovsbo. „Fader og jeg fik et deiligt Taffeluhr, som vi blev inderlig glade for".

I januar 1852 fortæller dagbogen, at Thrine og Grethe var til bal paa *Rørbæk* i Flødstrup sogn; senere hen paa maaneden var Thrine ængstelig for, at en af hendes karle skulde faa tyfus, og i februar havde hun „en styk (!) affaire" med Grethe barnepige. Om 20. februar staar der: „Thrine og Grethe kom her, de fortalte, at den *Dreilshandler,* som for nogle Aar siden havde snydt Fader med Lommetørklæder, havde nu reist omkring som en Posemyntmager fra Frederikssted(?); men Thrine havde angivet ham, og nu var han bleven taget."

I april 1852 var der selskab paa Skovsbo; gæsterne fra Rønninge morede sig godt; de „legede Ordsprog og der spilledes Whist". – Den 18. maj kom Thrine, Grethe og „*lille Christiane*" til Rønninge fra formiddagen af. – I juni fik Thrine igen „et Dyr" og indbød familien til gilde. Der var mange fremmede med, og de morede sig udmærket; „Viborg legede med om Aftenen i Havestuen". –

Sommeren 1852 gik med gensidige besøg og en hel del gæster. „Vi kjørte til Skovsboe for at drikke Chocolade hos gamle Fru Berg

og spiste til Middag hos Thrine; det var en rar Dag; – – – vi gik op paa Kirkegaarden". Og atter i samme maaned: „Vi kjørte til Skovsboe, hvor vi traf Grevinden og Andrea; Steenberg(?) sang og spillede for os; der var en *Maler Holbech* (formodentligt Niels P. Holbech) for at Male Trine og Berg". –[38])

Fra august melder dagbogen: „Vi vare paa Skovsboe; stort *Middagsselskab:* 32 til bords; fik 6 Retter Mad; jeg morede mig meget godt." – En særlig begivenhed var det nok, at *fru Sick* søndag den 15. august kom til middag i Rønninge præstegaard. – Et par uger senere var et par af søstrene fra Rønninge med til *høstgilde* paa Skovsbo.

I november var præstefruen i Rønninge og Thrine sammen i Odense for at se „en Commedie"; og en dag i december kom Thrine for at vise forældre og søskende sin „nye Vogn med Lys". –

Og saa skulde fødselsdagene fejres; den 6. september var det Thrines, og den 13. november Grethes. Fra den sidste hedder det, at den holdtes paa Skovsbo, og at der var mange fremmede; „blandt dem traf jeg *Jette Holm,* som var mig meget kjert; hun er gandske den samme". Efter at have nævnt de mange fremmede, der var med til pastor Rohmanns fødselsdag den 2. december skriver præstefruen: „Det var en meget rar Dag, alt gik godt, vi fik Suppe, fyldte Sellerie, Kyllinger i Karrie, Rombudding, Kalkun og Kalvsteg, og Krandsekage og Kremkage". – Saa blev det jul, og efter dagbogen var *ballet* den 26. december i præstegaarden den store begivenhed. „Vi havde travelt med Ballet; de kom alle, som vare inviterede og endnu flere; – – – jeg fik Bud fra Thrine, at hun kom med alle sine Fremmede,*Haxthausens* og alle Børnene morede dem fortræffelig".

Fru Catharine Berg bliver atter gift, og Skovsbo sælges.

Saa kom aaret 1853. Vinteren bød paa sne og kanefore. Da Thrine den 9. januar kom til Rønninge, havde hun gaver med til smaa og store i præstegaarden. „Fader og jeg fik hver en deilig Lænestol, som jeg er uhyre glad ved". – De første maaneders store

begivenhed var forøvrigt, at der den 25. februar blev født endnu en lille pige i Rønninge præstegaard. Hun kom til at hedde *Octavia Maria Fernanda* og kom i kirke den 23. maj. Thrine bar hende ved daabsfesten, og som faddere nævnes, foruden brødrene *Christian* og *Andreas,* kammerraad *Plesner* fra Hellerup, pastor *Crone* fra Herrested og forvalter *Berg* fra Skovsbo.

Et par dage efter, nemlig den 25. maj, rejste Thrine til København og kom først hjem igen den 23. juni. Hun havde moret sig godt, og „lille Christiane er bleven stor og rask". – Den 2. juni rejste „Fader og Sophie og Hedvig med Dampskibet Flora til Koster" – paa Møen, og 17. juni kom de tilbage „skrækkelig støvede, men – alle raske og veltilfreds med deres Reise". – Præstekonen fejrede i disse uger sin fødselsdag. Thrine havde ganske vist sørget for, at der til dagen kom en hilsen fra Skovsbo, – nemlig „en deilig couleurt Silkekjole"; men alligevel var det jo ensomt. „Jeg gaaer næsten aldrig ud, thi det er saa tomt overalt". – Den 4. juli havde Rohmann været præst i 25 aar. „Vi gik til Alters, det var Faders *25aarige Embedstid;* her kom *Barfods* (fra Allerup), *Paludan Müllers* (fra Odense) og *Viborgs* (fra Rynkeby), og da vi spiste til Middag, kom Jægermesterens (Rasmus Petersen) fra *Ulriksholm* (i Kølstrup sogn), saa vi bleve ikke saa faae. Trine forærede Fader en deilig Christus Figur i Bisquit (porcellæn uden glasur) til at staae paa Pidestalen". –

Det var i sommeren 1853, *koleraen* hærgede landet. Den 18. juli staar der i dagbogen: „Vi fik Underretning om, at Colera ogsaa var kommen til Nykjøbing paa Falster, hvor Christian er, og gaae i en slem Angst; den har nu i Kjøbenhavn rykket over 1200 Mennesker bort; det er en frygtelig Gjæst." Og den 31. august 1853, at Grethe og Bache fra Skovsbo dagen i forvejen havde været i Nyborg „at hente den lille Pige fra Kjøbenhavn, en *Gartner Mortensens Datter,* hvis Forældre ere døde af Colera; det er et lille smukt og livligt Barn."

Det mest betydningsfulde for den unge *enkefru Bergs* fremtid var

imidlertid, at hun i efteraaret 1853 *lærte løjtnant Frederik Carl Gutfeld Busck,* der var med i krigen 1848 som frivillig, at kende. Noget nøjere om hvordan og hvor kan ikke oplyses, men dagbogen har fra slutningen af 1853 og begyndelsen af 1854 nogle antydninger om, at dette bekendtskab ikke faldt i præstefamiliens smag. – Paa Thrines fødselsdag den 6. september skriver præstekonen: „Jeg fik en Forklaring af Trine om X, som gjorde mig ondt for Be." – Betyder det, at datteren har fortalt sin mor, at hun tænkte paa at gifte sig med Busck, og at Bergs dage paa Skovsbo som forvalter derfor var talte?[39])

Paa præstefolkenes bryllupsdag, den 3. november, skriver fru Rohmann: *„Lieutnant Busck* var her, og Sophie (en af døtrene i præstegaarden) spillede for ham". – Den 14. november spiste Skovsboerne mortensgaas i Rønninge, og da var *forvalter Berg* med. – Den 11. december var *løjtnant Busck* atter i Rønninge. – Og den 27. december var præstefamilien „til Comedien" paa Skovsbo; „det gik meget godt, og de Unge morede dem fortræffeligt med at dandse; men Glæden er jo sjelden ublandet; denne her var det langt fra". Men hvorfor glæden ikke var ublandet, faar vi ikke at vide.

De følgende dage gik der breve mellem Rønninge og Skovsbo. Først, $^{28}/_{12}$, fra pastor Rohmann til Thrine, og derefter, $^{29}/_{12}$, fra Thrine til hendes far. Dagbogen lyder: „Der kom Brev fra Trine, meget utilfredsstillende for Fader; Gud skjerme ham". – Næste dag kom præstens børn hjem fra Skovsbo med julegaver. Men det kneb nok med julestemningen; „der var *en uhyggelig Scene hos Fader;* han skrev til T.: det er høist kjedeligt, og som sædvanlig, skjøndt jeg virker imod, faaer jeg dog Skyld for det Hele." – Ja, ikke sandt, det lyder noget bittert. –

Og saa randt aaret 1853 ud. „Det er Nyaarsaften; den lader ikke til at blive af de blide Tilbageblik paa Aaret. Hvad det nye Aar vil bringe er skjult, men for det Første bliver det ikke godt; det er sørgeligt at skulde ende et Afsnit af sit Liv med Følelser, der ikke lader os takke Gud, som vi burde".

Nytaarsmorgen 1854 skinnede solen over Rønninge præstegaard; og præstekonen vilde gerne i solskinnet se et godt varsel for det nye aar, men ellers – „da skjenke Gud os en naadig Dom for vore Vildfarelser".

Først i februar synes der at være sket en afspænding i forholdet mellem Rønninge præstegaard og Skovsbo. – Sjette februar melder dagbogen: „Grethe kom om Morgenen Kl. 9 og havde Brev til Fader; der forestaaer en slem Dag i Morgen", – og 7. februar: „Gud skee Lov nu er det forbi; det gik efter Omstændighederne godt, og det er bedre, det er overstaaet".

Hvad var det, der var overstaaet? Formodentligt havde Thrine faaet talt ud med sin far, som hun jo satte meget højt. Hun forstod vel nok, at han havde ret i, at det var bedst for hende som ejer af en stor gaard ved sin side at have en mand, der kendte til landbrug. Og det gjorde løjtnanten fra Nyborg nu ikke. At han som søn af en meget udpræget grundtvigsk præst efter Rohmanns mening ikke var noget ønskeligt parti for hans datter, havde hun sikkert gentagne gange hørt, men næppe indrømmet.

Thrine var jo nu blevet voksen; hun var da fyldt 24 aar. Hun vilde ikke mere anerkende sin faders formynderskab i spørgsmaalet om, hvem der skulde være hendes mand. Det maatte og vilde hun selv afgøre. Og overfor hendes faste vilje har hendes far vel fundet det rigtigst, at hun paa eget ansvar traf sin afgørelse.

Da præstefamilien den 13. februar var paa Skovsbo, kom løjtnant Busck der ogsaa „og havde Sukkertøi med til Børnene". – Og den 6. marts fik præstegaarden besøg baade af forvalter Berg og løjtnant Busck, „som spiste til Middag og reiste til stort Middagsselskab hos *Schalborgs* (maaske vinhandler J. F. Schalburg i Nyborg)".

Pastor Rohmann var den 10. marts med forvalter Berg paa Lindved. – Løjtnant Busck gjorde tjeneste ved 3. jægerregiment i Nyborg. Fra den *15. marts 1854* frigjorde han sig fra sin tjeneste og stod i det følgende aar a la suite.

Og saa skulde bryllupet staa. Søndag *den 30. april* rejste Catha-

Fynske Årbøger 1959

rine Berg til Sjælland for at holde bryllup hos sine svigerforældre. Efter at Thrine var rejst havde løjtnant Busck nogle dage travlt med at indrette deres nye hjem paa Skovsbo. Tredie maj bragte han fire læs nye møbler; „der saa skrækkeligt ud paa Skovsboe, ikke et Meubel paa sit Sted", sukker præstekonen. – Hun kunde ikke komme med til festen, men måtte blive hjemme hos de smaa. Derimod havde hun travlt med at ordne sin mands og børnenes tøj til rejsen.

Den 8. maj rejste pastor Rohmann med døtrene Sophie og Hedvig til Roskilde. Der mødte sønnerne Christian og Andreas dem, og sammen saa de domkirken og hørte orgelet spille. Den 9. maj rejste de til *Brøndby, og den 10. maj 1854 viede pastor Gunni Busck „Hr. Secondlieutenant ved Infanteriet a la suite Frederik Carl Gutfeld Busck, Dannebrogsmand, 27 Aar"* til *„Enkefru Catharine Berg f. Rohmann til Skovsboe i Fyen, 24 Aar"*.[40]) – Hvordan bryllupet forløb i Brøndbyvester, indeholder dagbogen ikke et ord om; men hjemme i Rønninge var det det dejligste foraarsvejr. „Det var Bryllupsdagen, vi gik med en Krands til Bergs Grav og derfra ind paa Skovsboe og drak Chocolade hos Jfr. Bless".

Den 17. maj kom Thrine og Busck hjem til „deres elegante Huus, der er Pragtfuldt; gid de nu maae bringe selv ligesaamegen Tilfredshed med". – Og fredag den 19. maj vendte Rohmann hjem med børnene; „Gud skee Lov. De havde havt en morsom Reise og seet meget". – Lørdag morgen kom Busck for at hente Grethe „og bad mig følge med tilligemed et Par af Børnene". –

– – –

„Sommeren er glimrende og deilig; Træerne staae i fuld Pragt, og der er ualmindelig deilig Fuglesang", noterer præstefruen den 23. maj. Sidst i juni var præstefolkene til middag paa Skovsbo: „der var stort Selskab, *gamle Fru Berg* var der og *Fru Crone*". Og endnu sidst i juli nævnes det, at fru Berg var paa Skovsbo. – Men formodentlig var det allerede i sommeren 1854, enkefrujustitsraadinde *Hanne Berg* brød op fra Skovsbo og flyttede *til sin datter* og *sviger-*

Fru Catharine Busck, f. Rohmann.
„Photographi af V. Bloch." – Hos I. Rohmann.

søn i Helsingør. – Der døde hun 1861, 87 aar gammel. Ved hendes begravelse har Rynkeby kirkebog følgende notits: „Hun blev efter Jordfæstelsen i St. Olai (i Helsingør) ført til Rynkeby og nedsat i Begravelsen udenfor østere Korgavl, d. 6. September 1861".

Den 1. august tog pastor Rohmann og Busck en tur til Lindved. – Den 28. august fortæller dagbogen, at familien fra Rønninge var paa Skovsbo, „og da Trine ikke vilde med, gik vi eene op til Bergs Grav". – Paa Thrines fødselsdag var Busck i Jylland, og den 11. november kom han til Rønninge for at tale med sin svigerfar; sidst i maaneden kom han indenfor i præstegaarden, da han havde været paa jagt paa *Ravnholt.*

Julen i Rønninge 1854 var noget „maadelig", fordi præstekonen var syg. Men den 27. december kunde familien dog tage til Skovsbo

sammen. – Aaret 1855 begyndte med snevejr og „en skrækkelig Orkan".

Om morgenen den 12. februar „fik vi at vide, at *Trine havde faaet en Søn,* og at Alt var godt", melder dagbogen. Det frøs i de dage op til 20°. Den 15. marts: „Vi vare paa Skovsboe; den lille Dreng blev Hjemmedøbt og hedder *Andreas Sophus* (kirkebogen har Sofus); Viborgs vare der, og Fru Viborg var meget oprømt". Paa bryllupsdagen den 10. maj traf præstefruen paa Skovsbo „en *Captain Colsmann* med Frue, en herlig Mand, og hans Frue var kjøn og sang og spillede deiligt". Den 25. maj var der barselsgilde paa Skovsbo, „der var 5 unge Buscker, ellers ingen andre end os og Viborgs". Kirkebogen nævner *student G. Busck* og *kontorist A. Busck.*[41])

I juni rejste Thrine og Busck en tur til Sjælland. Og paa lille Christianes „Geburtsdag", den 1. august, kom *„alle Busckes fra Sjælland"* paa besøg. Og den følgende søndag, den 5. august, kørte tidligt om morgenen „gamle Buskes til *Ryslinge* for at høre Birkedahl, og om Aftenen kom de ind for at tage Grethe paa". Denne grundtvigske demonstration baade mod pastor Viborg i Rynkeby og mod sønnens svigerfar i Rønninge maa vel have vakt nogen fortrydelse. –

Den 9. august var alle Busckes paa besøg i Rønninge præstegaard; de unge var ude at sejle og dansede om aftenen, og den 15. august var *børnene* ude at sejle paa Røirup sø, – *„Johannes Busck* kom drypvaad hjem, og jeg blev vred, da jeg var imod, at de skulde seile; Pastor Busck kom for at hente dem, og (vi) havde en meget lang Samtale, hvor det gik varmt til". Den følgende dag rejste familien Busck ad Sjælland til.

Midt i september blev pastor Rohmann alvorligt syg. Præstekonen mente, det var „brystbetændelse", og lægen foretog en større aareladning. Der gik et par uger, hvor der ikke blev skrevet i dagbogen. Saa hedder det den 4. oktober: „3 Uger er nu gaaet bort, en tung og sørgelig Tid; men jeg takker Gud for Prøvelsens Dage, de ere

tunge, men gode. Hjertet bliver luttret og Sindet blidere. Nu er Fader dog meget bedre, Gud skee Tak". Faa dage efter kom Busck fra Skovsbo og forærede præstefolkene et nyt gulvtæppe. –

Ind under jul kom Busck med et juletræ til præstegaarden. Men juleaftensdag kom der brev fra fru Rohmanns søster i Kjøng, at deres mor, den gamle fru *Gøtzsche* var død. Saa ebbede aaret 1855 ud, og nytaarsaften lyder dagbogen saaledes: „Det gamle Aar gaaer saa smukt ud, og Gud skee Tak, at min Sorg og Lidelser i dette Aar have faaet et saadant Udfald. Gud har skjænket mig min kjære Mand tilbage fra Gravens Bred, og Gud vil kun have ladet mig prøve Sorgerne for at gjøre mig bedre". –

– – –

Fru *Catharine Busck* fødte den 17. juli 1856 sin anden søn, han kom til at hedde *August.* Daabsfesten holdtes den 20. august. „Pastor Busck døbte Barnet, og jeg holdt det over Daaben". siger dagbogen. Et par dage efter rejste Thrine og hendes mand til Brøndbyvester og blev der 8 dage. – Ved landemodet den 25. juni blev Rohmann indsat som *provst*; „det var en smuk Høitidelighed".

Forøvrigt bragte aaret 1856 sorg og sygdom for præstefamilien. Sønnen *Andreas,* der var blevet boghandlerfuldmægtig i Flensborg, kom i foraaret syg hjem. En tid laa han syg paa Skovsbo; men de sidste uger, han levede, var han hjemme. Han *døde paaskelørdag den 22. marts.* Om begravelsen den 31. marts staar der: „Vi havde buden 16 Karle til at bære ham, men hele Sognet kom ubuden og fulgte ham, saa her var 150 Mennesker forsamlede". I løbet af foraar og sommer var baade *Grethe, Sophie og Rosa* syge. Saa deres læge, der nu hed *Salicath* og var fra Nyborg, jævnligt besøgte præstegaarden.[42]) Haardest ramte det vel alle, at *fru Rohmann* selv blev *syg* en fjorten dages tid i juli, netop som hendes mand var rejst til København. Da var hun selv ved at tabe modet. Hør blot: „En sørgelig Sommer for mig; al Glæde og Opmuntring er mig fornægtet og lutter Sygdom og Sorg og Bekymring har nu et heelt Aar om fulgt mig".

Fynske Årbøger 1959

Provst Rohmann blev den 30. september „meget heftig angreben, saa han besvimede 2 Gange, og vi maatte hurtig sende Bud efter Lægen". En uges tid efter var han dog saa rask igen, at han kunde tage paa visitats. – Fødselsdagen den 2. december blev holdt som sædvanligt med mange fremmede. „Juleaften gik med megen Glæde over Juletræet", og i den strenge vinter mellem jul og nytaar var de unge fra præstegaarden med søsteren og svogeren fra Skovsbo „til en stor brilliant *Kanefart* fra Rørbeck, 17 Kaner i Følge". Den sidste dag i 1856 hedder det: „Hermed slutter jeg et trangt og besværligt Aar. Gud skee Tak, at det er overstaaet".[43])

– – –

Med aaret 1857 kom der lysere dage. – Sophie og Hedvig gik til Skovsbo for at faa musikundervisning. – Den 6. marts var Thrines forældre inviteret til middag paa Skovsbo; „der var en Etatsraad *Tang* dér (godsejer A. E. M. Tang, Nr. Vosborg i Ulfborg sogn), og vi levede fiint med 4 Slags Viin og Champagne, Øster(s) Posteier og Buding; *det var elegant*".

Foraaret kom sent; det var snefog den 23. april og vinduerne var tilfrosne; „vi ere sadt heelt tilbage i Vinteren. Børnene plukkede en Masse Violer i Gaar; i Dag kan de lave Snemand; det er høiest uhyggeligt." – I pinsen var det koldt, Thrine og Grethe kom med Christiane og lille Andreas. Og da de skulde hjem kom Busck og hans bror og hentede dem. Søndag den 21. juni tog fru Rohmann og Hedvig „tidlig om Morgenen til Odense og hentede den *nye Vogn*". Og i den følgende uge hedder det: „Fader til Middag paa Skovsbo; den gamle *Fru Berg* er der".

I juli rejste Busck og Thrine paa udenlandsrejse, og da provst Rohmann vaagnede om morgenen den 16. juli blev han „angreben af en Rørelse i den venstre Side; vi bleve jo skrækkelig bedrøvede og maatte have Bud efter Lægen". En halv snes dage efter var Rohmann dog paa benene igen og kunde tage ud.

Aarets største begivenhed var uden tvivl, at datteren *Grethes bryllup* stod i Rønninge præstegaard først i oktober. Aaret i for-

Fru Grethe Bache, f. Rohmann.
Fotografi af Chr. Neuhaus. – Hos I. Rohmann.

vejen var hendes forlovede, fætteren fra Jyderup, *Jens Holger Assenius Bache* blevet cand. med., og i foraaret 1857 slog han sig ned i Bogense som læge. Først i august meddelte han familien i Rønninge, at han gerne vilde giftes til oktober. Paa samme tid havde han købt *urmager J. H. Klokkers* hus paa Torvegade i Bogense for 1400 rdlr. med en udbetaling paa 700 rdlr.[44])

August og september var optaget af forberedelserne til bryllupet. Grethe opholdt sig stadig paa Skovsbo, men i præstegaarden skulde bryllupet staa. Og der blev gjort indkøb baade i Odense og i Kerteminde. Bag i dagbogen findes en længere fortegnelse over „Grethes Udstyr". Der blev vasket lagener og stoppet sengeklæder; og saa gik det løs med at sy paa udstyr. Der skulde gøres rent og hænges gardiner op. Den 9. oktober kom familien fra Jyderup og sønnen

Fynske Årbøger 1959

Christian fra Helsingør. „Vi – pyntede Kirke, saa her var ret Brylllups Travelhed".

Det var dejligt vejr den 10. oktober. I dagbogen staar: „Grethes Bryllup; om Morgenen havde vi travlt; Kl. 11 kom Grethe og blev paaklædt; Kl. 1 alle de øvrige Gjæster og tilsidst Brudkommen (!); vi vare 39 Mennesker inde og 20 ude, saa her er lidt at tage vare paa; men det gik godt; Maden var godt tillavet og Gjæsterne muntre". – Næste dag var det søndag; „Brudefolkene vare i Kirke, og om Eftermiddagen vare vi Alle paa Skovsboe til Middag Kl. 6". Hvornaar brudefolkene rejste, oplyses ikke; men gæsterne tog af sted de nærmeste dage efter, og den 26. oktober „kom Mads for at hente Grethes Tøi og kjøre det til Bogense".

Saa løb aaret til ende. – Juleaften var det ganske dejligt vejr. „Børnene saa inderlig glade og længselsfulde; de have foræret mig et nydelig *Skriverbord,* som de selv have betalt; og deres Glæde derover var større end over, hvad de selv fik".

– – –

Dagbogen er ført, indtil den 29. oktober *1858*. Uden den mindste forklaring hører den op og kommer ikke siden i gang. Formodentlig skyldes det, at provst Rohmann paa den tid blev alvorligt syg, saa hans kone i lang tid fik saa meget andet at tænke paa end at føre dagbogen. Men hvad der fortælles fra 1858, giver os indtryk af, at de 10 maaneder forløb uden større begivenheder.

Sidst i januar kom Grethe paa besøg i Rønninge, og i storm og sne tog præstefolkene den 1. februar med Grethe til Skovsbo; „der kom *Sehested* fra Broeholm (N. F. B. Sehested) og en ung Forpagter *Duus* og Frøken *Beck* fra Bryndbye (maaske pastor Gunni Buscks svigerinde) var der". – Den 25. april var Sophie paa Skovsbo til „den store Concert".[45])

Den 17. maj rejste provsten og provstinden til Bogense for at besøge Grethe et par dage. Trods det skrækkelige vejr havde de det saa rart hos Grethe. „Om Aftenen havde vi den rare Musik af Byens Borgerbevæbning". Først i august fik de i præstegaarden besked om,

at Grethe havde *født sin første lille pige den 31. juli.* Hun kom til at hedde *Holga Margarethe Bache;* men ved daabsfesten den 4. september synes fra Rønninge kun søsteren Sophie at have været med:

„Vi vare paa Skovsboe; der var Alle *Schalburgs* fra Nyborg", hedder det den 20. juli. – Drengen *Hermann Johannes* var i sommeren 1858 fyldt 12 aar. Det var blevet bestemt, at han skulde fortsætte sin skolegang i *Roskilde.* Forældrene vilde følge ham derover og med det samme besøge slægtninge og venner paa Sjælland. Den 21. august rejste de fra Rønninge og fik i de følgende par dage drengen anbragt i Roskilde. Derefter tog de til *København, Helsingør, Jyderup* og *Finderup.* Den 3. september var de hjemme igen. Præstefruen fortæller i sin dagbog udførligt om denne rejse, der aabenbart var hende en meget glædelig oplevelse. Men det maa nærmere omtales i en anden sammenhæng. –

– – –

For den følgende tid maa vi altsaa undvære oplysninger fra dagbogen. Men af andre kilder kan vi følge begivenhederne paa Skovsbo og i Rønninge præstegaard.

Sekondløjtnant Busck tog 1855 sin afsked fra hæren og fik titlen *jægermester.* Aaret 1860 bragte familien den store sorg, at provst Rohmann døde den 4. juni – „efter længere Tids Svagelighed og 5 Ugers Sygeleje", som det hed i dødsannoncen. Men ogsaa glæder havde det at bringe. I februar fødte Grethe i Bogense en dreng, der fik navnet *Jørgen Waldemar Bache,* men hverken fra Rønninge eller Skovsbo synes der at have været nogen med til hans daab. – Og i maj fødte Thrine en lille pige, der kom til at hedde *Kate;* ved hendes daab nævnes ingen fra Rønninge, men derimod *godsejer Busck* og frue fra *Sæbygaard* paa Sjælland og fra Nyborg auditør *Magnus Alexis d' Origny,* pastor *J. C. V. Tolstrup* og premierløjtnant *Frantz Ludvig Vinsløv.*[46])

Sønnen *Hermann Johannes* blev forberedt til konfirmation i Roskilde, men blev konfirmeret i Rønninge i foraaret 1861 „med Domprovst *Ortveds* Samtykke". – I løbet af 1861 flyttede provstinde Roh-

mann med sine hjemmeværende børn til København. Hun boede i de første aar i St. Pederstræde 30, 3. sal. Hvilken forandring fra Rønninge præstegaard til St. Pederstræde! Og hvilket savn for Thrine, at hun nu ikke mere kunde tage hjem til Rønninge.

Hos læge *Bache* i Bogense fødtes i foraaret 1862 en lille pige. Hendes navn blev *Fanny,* og ved hendes daab nævnes frk. *Hedvig Rohmann.* Meget smerteligt for hjemmet i Bogense som for søsteren paa Skovsbo maa det have været, at *fru Margrethe Bache døde* af hjernebetændelse i august 1864, 32½ aar gammel.[47])

Paa Skovsbo voksede børnene til. Den 1. august 1865 fyldte *Hanne Christiane* 14 aar. Og paa den tid overvejede jægermesterens at sælge Skovsbo. Det var en stor gaard; der hørte 480 tdr. land til den; af dem var de c. 100 tdr. skov. Ved folketællingen i februar 1855 var der paa gaarden, foruden selve familien, fruens søster Grethe og et plejebarn, en husjomfru, en mejerske, 9 piger og 14 karle. Det var jo en stor opgave for de to præstebørn at styre den.

Jægermester Busck saa sig nødsaget til at sælge nogle mindre jordlodder af gaarden, og gælden voksede. I september 1865 købte *lensgreve Frederik Ludvig Vilhelm Ahlefeldt-Laurvigen* paa Lundsgaard Skovsbo til overtagelse den 1. april 1866. Han gav 191.000 rdlr. for gaarden, og af denne sum blev der c. 83.000 rdlr. til jægermesteren.[48])

Jægermester Busck bosætter sig i Sorø og siden i København.

Jægermesterens flyttede i løbet af 1866 med deres 4 børn til *Sorø* og bosatte sig i det kvarter, som kaldes Frederiksberg. Den 28. april 1867 blev *Hanne Christiane Berg konfirmeret* i Sorø kirke. Og godt fem aar senere, den 16. juli 1872, blev hun samme sted *viet til løjtnant Georg Adolph Rung.* I aaret 1874 blev deres søn *Otto Rung* født.[49])

Endnu er kun at tilføje, at jægermesterens fra 1877 boede paa Frederiksberg ved København. Adressen var først Smallegade 46; i 1879 blev den Frederiksbergbredgade 7. Paa den tid var sønnerne

Fru Hanne Christiane Rung, f. Berg.
Fotografi af H. F. G. Hansen, Sorø. –
Hos I. Rohmann.

flyttet hjemmefra. Den ældste, *Sofus,* blev *officer,* mens *August* blev *ingeniør.* Datteren *Kate,* der siden blev *lærerinde,* var endnu hjemme. – Fra 1884–1887 boede jægermesterens paa *Steen Blichersvej 23.* Og i løbet af *1887 døde jægermesterinde Catharine Busck; hun blev begravet paa Frederiksberg kirkegaard.* Kun et par aar i forvejen var *provstinde Rohmann død, 1885.* Hun boede da paa Gl. Kongevej 25. Der findes intet vidnesbyrd om, at Thrine i disse aar, hvor de boede hinanden saa nær, besøgte sin stedmor.

Efter at *jægermester Busck* var blevet alene, flyttede han endnu et par gange, inden han 1892 døde i Nørresøgade 13. –[50])

– – –

Saa er rundturen sluttet. Vi er nu igen ved den tid, drengen *Otto Rung mindes.* „Med Alderen var hun avanceret til en ubønhørlig

Værdighed af provstelig Majestæt," skriver han om sin mormor. Vi har forsøgt at tegne et billede af denne strenge dame fra hendes *barne- og ungdomsaar.* Den lille Thrine gik ind paa kirkegaarden i Tønning og undrede sig over, at alt grønnedes saa dejligt paa mors grav. I Rønninge var hun store søster i søskendeflokken. Og som 17-aarig blev Catharine Rohmann jomfru *i Borre* præstegaard, afholdt af sine omgivelser, men tynget af hjemve. Og klart tegner hun sit eget billede i brevene fra *Hanneslund;* taknemlig for sin gerning og mod sit hjem, omsværmet af unge svenske officerer, livsglad og vemodig, mens krigen skygger over landet. Overtalt af sine forældre *ægtede hun 1850 ejeren af Skovsbo,* men blev efter et aars forløb enke. Som frue paa Skovsbo hævdede hun sig blandt sine standsfæller paa de fynske herregaarde, indtil hun som *jægermesterinde* i Sorø og København levede for sit hjem, opdrog sine børn og fulgte dem gennem deres uddannelse, mens hendes mand formodentlig var mest optaget af sit apostelembede i den irvingianske menighed. – Og saa var livet gaaet. Den værdige mormor glædede sig ved at se sine børnebørn om sig; og selv paa sine gamle dage vilde hun være med til at udøve opdragelsens store kunst. –

NOTER OG HENVISNINGER

Forkortelser: Rohm. = Rohmanns papirer i landsarkivet i Odense. – D. B. L. = Dansk biografisk leksikon, 2. udg. – E. F. L. = Erslews forfatter lexikon. – Wib. = Wibergs danske præstehistorie.

[1]) Om *Otto Rung,* se D. B. L. 20, 322, Danske Herregaarde, 1920, 2, 438 og i *Niels Hedin: Slægten Berg,* s. 24. (1920). – Af jægermester *Busck* og frue findes billeder i Danske Herregaarde (1920) 2. – Citaterne er fra Otto Rung: *Fra min Klunketid.* Efter oplysning af familien Busck gik jægermester B. 1877 over til den *„Katolsk-Apostoliske" kirke.* – [2]) Om *J. L. Rohmann,* se D. B. L. 19, 619, Wib. 2, 690 og Fynske aarbøger 1958, 489. – Om pastor *H. P. Barfoed* Wib. 3, 140 og om pastor *Tommerup* Wib. 2, 615. – [3]) Om Fyens stifts litterære selskab, se Fynske aarbøger, 1956, s. 100. – Om *Madvigs* besøg se Rohm. 1845 og om *Stenersen Gads* Rohm. 1844. – [4]) Om *C. F. West* se Wib. 1, 193 og Rohm. – Om *Møller Holst* Wib. 1, 313 og om *R. P. Wøldike* Wib. 3, 283. – [5]) Rohm. – *L. G. Pasbjerg* var søn af birkedommeren i Svendborg, han blev siden præst, se Elvius: Danmarks præstehist. s. 527. – [6]) Rohm. – [7]) Rohm. –

Wøldike er Jeremias W., huslærer i Borre, se Elvius: Danmarks præstehist. s. 320. – Om pastor *Würtzen* Wib. 1, 511 og om pastor *Storm* Wib. 1, 601. – Kammerherreinde Calmettes mor, *Bolette Cathrine Mackeprang*, f. *Hage* døde 1846, $^{29}/_{10}$, se Richters dødsfald. Om Liselund og Calmette, se Trap, 5. udg. Præstø amt, s. 362. – [8]) Rohm. – *Den ny skole*, nu posthus, blev taget i brug 1846, $^{27}/_{11}$, se Holbech: Odense bys histor. s. 343. – [9]) Rohm. – [10]) Rohm. – Organisten i Faaborg hed *Classon*, se Blomberg: Faaborg bys historie, 2, 245. – Skovrider *Bøving* var apothekersøn fra Faaborg, jfr. Tove Kjærboe: Henvisned er de Blomster. – [11]) Rohm. – [12]) Om valgene til den grundlovgivende forsamling, se Fynske aarbøger, 1948, 193. – [13]) Rohm. – *Riborg Errebo* maaske datter af læge J. L. Erreboe, se Carøe: D. da. lægestand, 3, 46. – *Rasmus Trolle* var forpagter paa Steensgaard i Svanninge sogn. – [14]) Rohm. – Om *grev Leijonhufvud*, se Personalh. tidsskr. 1935, 235, Tøjhusmuseets bog om treaarskrigen, 2 A, 44 og H. P. Barfod: Minder fra grundtvigske hjem 2, 78. – Bedstemor er *enkemadam Gøtzsche* fra Jyderup. – [15]) Rohm. – [16]) Rohm. – [17]) Rohm. – Om *Peder Blicher*, se Elvius: Danmarks præstehistorie, s. 77. – *Ortmann* var læge, se Carøe: D. da. lægestand, 3, 153. – [18]) Rohm. – Familien *Crone* var fra Nyborg; *Vilh. Crone*, gift med en datter fra Skovsbo, blev politidirektør i Kbhvn., se D. B. L. 5, 460; fru *ritmester Schmidt* var født *Crone*, og pastor *A. Beyer*, 1849 udnævnt til sognepræst i Herlufmagle, var gift med *Cecilie Lovise Crone*, se Wib. 1, 604. – [19]) Om pastor *D. C. Hoskiær* i Jordløse, se Wib. 2, 37. – *J. C. Bendz* var korpsstabslæge, se D. B. L. 2, 367. – [20]) *Biskoppen* er Stenersen Gad, udnævnt 1848, se D. B. L. 7, 557. – *Koster* er et færgested paa Møen. – Om admiral *Lazareff* oplyser Centralbiblioteket i Odense, efter en russisk encyklopædi hed *Michael Petrovic Lazarev*, 1788–1851. – [21]) Rohm. – [22]) Rohm. – Mary Pasbjerg er datter af birkedommeren i Svendborg. – [23]) Rohm. – Om *C. N. Bondo*, hospitalforstander i Odense, se Stamtavle over slægten Bondo, 1928, s. 14. – Om *H. P. Mumme*, kordegn ved St. Knuds kirke, se D. B. L. 16, 172, og om *C. Paludan-Müller* D. B. L. 17, 607. – [24]) Rohm. – Gaardejer *Niels Nielsen Skjellerup* døde $^{5}/_{10}$ 1849 – „pludselig af Halssyge", siger kirkebogen. – [25]) Rohm. – [26]) Rohm. – [27]) Rohm. – *J. N. Madvig*, se D. B. L. 15, 201, – Om overlærer *Sick*, Bergs svoger, se D. B. L. 21, 633. – [28]) Om H. C. Bergs død, se Rynkeby kirkebog og dødsannonce i Fyens Stiftstidende. – [29]) Rohm. – Jfr. Kornerups udvalg af Paludan-Müllers breve, 2, 81. – [30]) Rohm. – *Torpegaard* ligger i Sdr. Næraa sogn. – [31]) Om proprietær Bergs sønner *H. Chr. O.*, f. 1829, $^{9}/_{3}$ og *Anton Gerhard*, f. 1831, $^{12}/_{3}$, se Stenløse kirkebog. – Om *Grøftebjerg*, se Trap, 5. udg., Odense amt, 232. – [32]) Om *Crone* og *Sick*, se foran, jfr. P. Skautrup: Arv og gæld, s. 15. – [33]) Se Bjerge-Aasum herredsfogeds arkiv, Realregister til skøde- og panteprotokol. – [34]) Om læge *C. F. Bloch*, se Carøe: D. da. lægestand, 3, 17, og om pastor *Viborg* D. B. L. 25, 500. – [35]) Ejeren af Risinge hed *Chr. F. Fog*, se Hjort-Lorenzen: Slægten Fog, 1916; *Lars Fog* var født 1832, $^{16}/_{3}$. – [36]) Om *Ahlefeldt-Laurvigen*, se Da. adels aarbog, 1929, 189 og 192. – [37]) Jfr. Rynkeby kirkebog. – H. C. Bergs første hustru var født *Haxthausen*. – [38]) Om maleren *N. P. Holbech*, se Weilbachs kunstnerleksikon 1, 545 og Ursula Dahlerup: Fra gammel tid, s. 18. – Jfr. C. Reitzel: Fortegnelse over danske kunstneres arbejder, s. 261. – [39]) Om

løjtnant *F. C. G. Busck,* 1826–1892, se V. Richter: D. da. landmilitæretat, s. 85, og om hans far, pastor *Gunni Busck* D. B. L. 4, 370. I H. Bechs bog: Gunni Busck, 1878, findes ingen udførligere omtale af børnene. Men af nogle bemærkninger fra 1857 (s. 344) fremgaar det, at datteren *Andrea* da opholdt sig paa Skovsbo. – [40]) Udskrift af Brøndbyvester kirkebog ved sognepræst *Rosenmand.* – [41]) Om søkaptajn *H. C. C. Colsmann,* se Topsøe-Jensen: D. da. søofficerkorps, s. 71. – [42]) *Andreas Rohmann* var født 1835, $^{20}/_{8}$. – Om læge *P. F. Salicath,* Nyborg, se Carøe: D. da. lægestand 4, 94. – [43]) Om *Rørbæk* i Flødstrup sogn, se Trap, 5. udg. Svendborg amt, s. 882. – [44]) Om læge *Holger Bache,* se Carøe: D. da. lægestand, 4, 4, – Jfr. Bogense byfogeds arkiv, skøde- og panteprotokol 1857. – [45]) Om *Sehested* paa Broholm i Gudme sogn, se Da. adels aarbog 1954, 2, 60. – [46]) Om godsejer *Julius Busch* (Busck), se Trap, 5. udg. Holbæk amt, s. 462. – Om pastor *Tolstrup,* se Wib. 2, 469. – [47]) Se kirkebogen for Bogense. – [48]) Om lensgreven se Da. adels aarbog 1929. – Jfr. Bjerge–Aasum herredsfogeds arkiv, realreg. til skøde- og panteprot. 1866. – [49]) Se kirkebogen for Sorø. – [50]) Se Kracks (fra 1900 Kraks) vejviser for Kbhvn. – Jfr. Carl C. Christensen: Fra Holck til Krak. – Om *A. Sofus Busck,* oberstløjtnant, 1855–1899, se De kgl. da. ridderord. 1929, s. 182. – Om *August Busck,* ingeniør, 1856–1935, se R. Jespersen: Polytekn. kandidater, nr. 376.